

A

CHEQUE-TÖRVÉNYJAVASLAT

ELŐADÓI TERVEZETÉRŐL.

(KÜLÖNJAVASLAT S INDOKOLÁSSAL.)

IRTA

Dr SICHERMANN BERNÁT

ÜGYVÉD KASSÁN.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLETNEK 1903. ÉVI MÁRCZIUS HÓ 21-ÉN
TARTOTT ÜLÉSÉN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1903.

Tisztelt Teljes-ülés!

Ép hat esztendeje annak, hogy az osztrák cheque-törvényjavaslatot e helyütt ismertettem s majdnem három esztendeje annak, hogy egy cheque-törvénytervezetet a Jogtudományi Közlönyben közzétettem; mindkét esetben rámutattam azon körülményekre, melyek indokolttá teszik, hogy az osztrák cheque-törvény létesítését be nem várva, mielőbb önállólag szabályozzuk a cheque-jogot.

Önként értetődik tehát, hogy őszinte örömmel üdvözlöm a cheque-törvényjavaslatról kiadott hivatalos előadói tervezetet, annál is inkább, mert a javaslat, mint alább kifejtteni fogom, úgy a német, mint az osztrák javaslattal szemben — bár negatív irányban, de mégis — haladást jelent.

Az előadói tervezet közzétételével a cheque-törvény kérdése hivatalosan is napirendre tűzetett s remélhetőleg arról kész törvény alakjában fog csak — és pedig mielőbb — levétetni.

Látszólag az egész törvény — a felőlelt joganyag tárgyi terjedelmére való tekintettel — nem nagy jelentőségű; mert hiszen a tropikus méreteken növekvő forgalmi jognak csak egy aránylag igen csekély anyagát öleli fel; csakhogy ezen csekély anyag óriási teret lesz hivatva elfoglalni; úgy az abban résztvevő személyek, mint a chequekel lebonyolított ügyletek száma közgazdaságunk megfelelő fejlődése mellett oly magasra fog emelkedni, miszerint bizvást mondhatjuk, hogy nincsen forgalmi jogintézmény, mely a sűrű igénybevétel szempontjából a chequekel vetekedhetik. Azért az ezen intézmény szabályozása körül elkövethető csekély hibák is, súlyos hatással birhatnak, mert azokat úgyszólván mindenki és gyakran fogja megszenvedni s azért érthető, hogy a német törvény-

hozás is, mely pedig nagy terjedelmű előmunkálatokra, bő tapasztalatokra és kitűnő szakerőkre támaszkodhatik, mostanig sem bírta megalkotni a különben szükségesnek elismert cheque-törvényt; azt tartják — egészen helyesen — hogy az elhibázott cheque-törvény veszedelmesebb, mintha ilyen egyáltalán hiányzik.

Azért nem ajánlhatom eléggé, ugy jogászi, mint pénzügyi köreink figyelmébe e javaslat minden intézkedését: különösen az utóbbiak a törvény minden egyes rendelkezését folytonosan lesznek kénytelenek szemmel tartani s azért óhajtható, hogy a nagy pénzügyi intézetek képviselőinek alkalom nyújtsák arra, miszerint a törvényjavaslat végleges szövegezése előtt véleményüket s kívánásaikat kifejezhessék.

*

Mielőtt az előadói tervezet érdemleges bírálatára áttérnék, a törvénytechnika szempontjából a következőket kell megjegyezniem.

A cheque-kötelem absztrakt és papírszerű természetéből kifolyólag, úgy a cheque-okmány, mint a cheque-kibocsátó és cheque-birtokos közötti viszony tekintetében ugyanolyan jogszabályok lesznek alkalmazandók, minőket a váltótörvény hasonló viszonylatban megállapított; a törvény-ökonomia tehát megköveteli, hogy ezen jogszabályok a váltótörvényből átvéssenek.

Az átvétel történhetik vagy oly módon, hogy a vonatkozó rendelkezések szóról szóra a megfelelő helyekre átültetnek, vagy oly módon, hogy a megfelelő helyeken hivatkozás történik a váltótörvény illető szakaszaira, vagy végre oly módon, hogy az új törvény külön szakaszában felsoroltnak a váltótörvény mindazon szakaszai, melyek az új törvénybe recipiáltatnak.

A legutolsó — az előadói tervezet és az osztrák javaslat által is követett — módszer a törvényszerkesztőre nézve talán a legkényelmesebb, de a gyakorlat emberére a legalkalmatlabb; a legkevesebb, a mit a gyakorlat embere a törvényszerkesztőtől megkövetelhet az, hogy a törvény egy-egy része az összes abba tartozó kérdéseket felölelje, hogy annak egyszeri

megtekintése alapján is megállapíthassa legalább is azt, vajjon intézkedik-e a törvény egyáltalán az illető kérdésről; fontos ez különösen a cheque-törvénynél, mert azt főleg oly nemjogászok (bankhivatalnokok), fogják nap-nap mellett nézni, a kiknek rövid időn belül igen sok ügyet gyorsan s nagy felelősség mellett kell elintéznüök; ha a tervezet jelenlegi alakjában törvénynyé válnék, minden egyes kérdésben az olvasó nemcsak a törvény vonatkozó fejezetét, hanem a törvény 21. §-át volna kénytelen végig tanulmányozni, annak megállapítása végett, vajjon nem foglaltatik-e abban valamely utalás.

A gyakorlati szükségnek legjobban felelne meg az első, vagyis azon módszer, mely az átveendő rendelkezéseket tényleg szó szerinti szöveggel az új törvény azon helyébe átülteti, a hová az új törvény rendszere szerint tartozik; erről tanúságot teszen azon körülmény, hogy a gyakorlati használatra szánt törvénykiadmányok közül azok terjednek el, melyeknél a kiadó akár a szövegben, akár jegyzet alakjában az idézetet a szöveg reprodukálásával helyettesítette, illetve kiegészítette.

Ha azonban ez a közönség tulságos elkényeztetésére vezetne, annyi legalább is megkövetelhető, hogy a váltótörvényre vonatkozó hivatkozások az új törvény megfelelő helyére vétesenek fel — föltéve, hogy az illető anyagról bizonyos irányban egyáltalán intézkedik — s hogy ott, a hol a hivatkozás egymaga még nem oldja meg a kérdést, hanem kiegészítésre szorúl — inkább az egész rendelkezés a szükséges kiegészítéssel vétessék át az új szövegbe.

Ezt a módozatot fogadta el a német cheque-törvényjavaslat is s azt hiszem, hogy a közönség jogos igényére való tekintettel legalább is ennyit kellene nekünk is koncedálnunk.

Azon körülmény továbbá, hogy a cheque-jog számos viszonylatára a váltótörvény rendelkezései vétetnek át, indokoltá teszi azt is, hogy az azonos vagy megfelelő fogalmakra s intézkedésekre lehetőleg ugyanazon megjelölések s fordulatok használandók, miket a váltótörvényben találunk. A cheque középhelyet foglal el a látra szóló kereskedelmi utalvány és a látra szóló idegen váltó között, — mindkettőből tartalmaz elemeket s mindkettőtől mégis egyenlő távolságban áll; a cheque szempontjából tehát egyenlő jogosultsággal használhatók ép úgy

az utalványos s utalványozott, mint a rendeltvényes s intézvényezett kifejezések; minthogy azonban a váltótörvény ez utóbbiakat használja, helyesebb, ha a váltótörvényt recipiáló cheque-törvény is ugyanazon műszavakkal operál — a mint hogy ezt teszi a német és osztrák javaslat is — s azért nem tartom megfelelőeknek az előadói tervezet «utalványos», «utalványozott» s egyéb eltérő kifejezéseit.

Végül last but not least, megfontolandó, vajon a cheque-okmány megjelölésére nem volna-e megfelelő magyar elnevezés használandó.

Igaz, hogy a cheque ma már internationalis megjelölése egy azonos fogalomnak; a három legelterjedtebb nyelv: az angol, francia és német — eltérő írásmóddal ugyan — ezt használja s nálunk is ez ment át a köztudatba.

Azt tartom azonban, hogy ha az olasz törvényhozó az «assegno bancario», a portugál a «mandato sobre banquero», a spanyol a «mandato de pago» stb. megjelölését tartotta alkalmazandónak, mi sem kerülünk a sovínistaság gyanujába, ha megfelelő magyar kifejezést keresünk.

Ilyenül tervezetemben a «bankutalvány» szót hoztam javaslatba, nemcsak azért, mert az az olasz, portugál szónak hű fordítása, s nemcsak azért, mert a cheque alakilag tényleg bankra intézett utalvány, hanem azért is, mert a cheque bár lényegileg más, mint a mit a forgalom eddig a bankutalvány elnevezéssel megjelölni szokott, mégis azon eszköz, mely az eddigi bankutalványokat — legalább a belföldi forgalomban — fölöslegessé fogja tenni, illetve már is teszi; a külföldi forgalomban is egyfelől a hitellevelek, másfelől a giro-fizetések az eddigi bankutalványok használatát mind ritkábbá teszik; ezen elnevezés tehát ugyszólván gazdátlan marad s így nagyon alkalmas arra, hogy azt a cheque számára lefoglaljuk.

Ezen megbeszélésem során azonban — miután az elnevezés kérdését nyíltan tekintem — magam is a cheque szót fogom használni.

*

Az előadói tervezet érdemleges birálatára áttérve — a megfelelő kiindulás — illetve álláspont nyerése végett, szük-

séges mindenekelőtt, hogy visszamenjek a cheque gazdasági természetére és rendeltetésére.

Helyes gazdasági szervezet mellett a gazda, iparos, kereskedő és tőkepénzes [«ügyfél»] a napi kiadások fedezésére szükségelt összegben felüli pénzét nem tartja saját pénztárában, hanem (kényelem, biztonság, hitel, kamatozás stb. indokából) bankárjánál; azonfelül számos fizetést (ugyancsak különféle okokból) nem önmaga vesz át, hanem azt bankárja kezéhez eszközölteti, — viszont ha maga akar fizetést teljesíteni, a napi kiadásokat s rendkívüli eseteket kivéve, ezt nem maga foganatosítja, hanem erre bankárját utasítja.

Ezen utasítás intéztetik a bankárhoz, vagy esetről esetre vagy pedig az ügyfél egy előzetesen adott általános utasításban, pl. cheque-szerződésben, megbizzza bankárját, hogy az általa t. i. az ügyfél által kibocsátandó bizonyos papirokat előzetes aviso mellett vagy a nélkül, az ügyfél terhére váltsa be, illetve ezek ellenében s bevonása mellett teljesítsen fizetést.

Mindkét esetben tehát a bankár *csakis az ügyféltől közvetlenül, akár esetről esetre, akár előzetesen s általánosságban vett utasítás* alapján fizet. Az ügyfele által reá intézett váltó, utalvány, cheque — az ő szempontjából csak legitimatio arra, hogy kinek mennyit fizessen; maga a fizetés *az ő részéről nem azon legitimationalis papírban, hanem a kibocsátó, vagyis az ügyfél által hozzá közvetlenül érkezett* specialis vagy általános utasításban gyökeredzik. Ennélfogva az ügyfél s bankár közötti viszony kifele lényegileg ugyanaz, mint az, mely a főnök s pénztárosa között fenáll; a különbség csak az, hogy az utóbbi nem a főnök, hanem saját helyiségében teljesíti a pénztárnoki teendőket és hogy nemcsak egynek, hanem több főnöknek, illetve ügyfélnek a pénztárát kezeli.

Az ügyfél s bankárja közötti jogviszony szabályozása tehát csak akkor lehet helyes, ha ezen alapviszony természetével nem ellenkezik.

Azon okmányok közül, melyek beváltására az ügyfél bankárját utasítja, a modern forgalomban legfontosabbnak fejlődött a cheque.

Helyes gazdasági szervezet mellett az ügyfél fizetés

vége — az apró kiadásoktól eltekintve — készpénz helyett rendszerint chequet ad ki, melyet az átvevő nem maga szed be, hanem beszedés végett saját bankárjának átad. Ez utóbbi rendszerint szintén nem maga szedi be az átvett chequet, hanem közvetlenül vagy — a mennyiben esetleg ő maga is csak ügyfele a központon levő nagyobb banknak, ennek útján mutatja be a központon levő leszámolási egyletben (clearing) az intézvényezettnek — vagy ha ez a clearingnek nem volna tagja az őt ottan képviselő nagyobb banknak; miután viszont az intézvényezett is ugyanott mutatja be az ő hozzá beszedés végett érkezett papirokat, meg van a lehetőség arra, hogy a valamelyik ügyfél által kiadott cheque készpénzben való beszedés helyett nemcsak maga beszámítási műveletek útján kiegyenlítettessék, hanem hogy ez által más ellenirányú követelések is készpénzfizetés nélkül kiegyenlítést találjanak; ép ez a momentum az, mely a chequet közzgazdaságilag oly értékessé teszi.

A cheque tehát ezen legfontosabb rendeltetése szempontjából nézve *nem fizetési eszköz*, (ha a tervezet szerzője ennek nevezi, ezt nyilván csak elnézésből teszi, mert maga mondja, hogy a cheque kibocsátása a fizetési műveletnek csak a kezdetét jelenti s befejezetté csak akkor válik, ha a papírt az intézvényezett tényleg beváltja); *nem is fizetést helyettesítő*, hanem *csak fizetést közvetítő*, végeztéljában pedig *beszámítási eszköz*.

Az ezen okmányra vonatkozó, ugyszintén annak kiadásából keletkező jogviszonyokat szabályozó törvényes rendelkezések *tehát csak úgy lehetnek helyesek, ha a cheque fentvázolt természetes menetét nemcsak hogy nem gátolják, hanem elősegítik és biztosítják*.

Az ügyfél s bankárja közötti viszony jellemzéséből következik végül, hogy a cheque-birtokos a bankárral szemben semmiféle más viszonyban nem áll, mint a kibocsátó egyéb magánpénztárnokával; valamint a pénztárnok első sorban mindig főnöke utasításait tartozik a fizetés vagy nemfizetés tekintetében követni, — bármit is mondjon vagy mutasson fel előtte harmadik személy, ép úgy a bankárra nézve csak is ügyfele utasítása lehet irányadó; s valamint harmadik személy azért, mert a pénztárnok helytelenül nem teljesített fizetést, *nem őt,*

hanem csakis főnökét támadhatja meg, ép úgy a cheque-birtokos is, ha a cheque nem honoráltatik, nem az intézvényszerzett, hanem csak előzői, illetve a kibocsátó ellen fordulhat.

A cheque-birtokos és intézvényszerzett közötti érintkezést, illetve tényleges viszonyt tehát a törvény helyesen csakis ezen körülmény szemmeltartásával, vagyis negative szabályozhatja.

*

Az imént előre bocsátott alaptételekből kiindulva minde-
nekelőtt szembeötlő, hogy az előadói tervezetben a szakaszok-
nak egymásutánja, azoknak egy-egy fejezetbe foglalása (ha
ilyenre ilyen kisterjedelmű törvénynél egyáltalán szükség
volna), a fejezet-feliratok megválasztása bizonyos önkényes-
ség jellegével bír.

A helyes rendszer önként kínálkozik :

az első csoportba jönnek a cheque-okmányra (annak lé-
nyeges kellékeire stb.);

a másodikba a cheque-kibocsátó s cheque-birtokos közötti
jogviszonyra, (forgatmány, bemutatási határidő, viszkere-
set stb.);

a harmadikba a cheque-birtokos és intézvényszerzett közötti
viszonyra (legitimatio, fizetés, ennek helye s ideje, kereseti
jog meg nem adása, elfogadmány hatálytalan volta stb.);

a negyedikbe a cheque-kibocsátó és intézvényszerzett (ügy-
fél s bankár) közötti viszonyra (keresztelés, fedezet, ellenuta-
sítás, fedezet zár alá vétele, hamis s hamisított cheque) vonat-
kozó s

az ötödikbe az általános s vegyes jellegű rendelkezések
(elvesztett cheque megsemmisítése, elévülés, a cheque-ügyletnek
az alapügyletre vonatkozó hatálya, gazdagodási igény, leszám-
olásai egyletek, a váltótörvényből átvett egyes általános,
illetve vegyes jellegű rendelkezések felsorolása, a peres eljárásra
vonatkozó és illetékügyi rendelkezések).

Azért nem találom indokoltnak, hogy az előadói tervezet
pl. az elfogadás hatálytalanságára vonatkozó rendelkezést a
forgatmány és fizetés végetti bemutatás, vagyis az 5. és 7. sza-
kasz közé ékeli; — ellenben a kibocsátó s forgató felelőssé-
géről, a fizetési viszkeresetről csak későbbben, a 14. és követ-
kező szakaszban intézkedik ;

nem találok helyesnek az V. fejezetre alkalmazott: «a cheque-ügyletben résztvevők jogai s kötelességei» megnevezésű czímet, mert ezen fejezet főleg (12. és 13. §§.) az intézvényszerű, t. i. a bankár és ügyfele közötti jogviszonyról rendelkezik, már pedig az intézvényszerű magában a cheque-ügyletben (a cheque-kiadási s átvételi ügyletben) egyáltalán nem vesz részt, ép oly kevéssé, mint a váltót beváltó pénztárnok azon ügyletben, melynek alapján vagy folyamán főnöke váltót kiadott, illetve váltókötelezettséget vállalt.

Hogy a tervezet 21. vagyis azon szakasza, mely a váltótörvényből átvett rendelkezéseket felsorolja, a törvénytechnika követelményének nem felel meg, azt már említettem; itten csak kiemelendőnek tartom, hogy a legkülönbözőbb jellegű rendelkezéseknek egy szakaszba való mechanikus összehalmozása a rendszerességgel is ellenkezik akkor, ha a megfelelő anyag egyik részéről a törvény egyéb helyein külön-külön történik intézkedés.

A tervezet 1—4. §§-airól.

(A cheque kellékei).

A mi most már a tervezet főbb rendelkezéseit illeti — mert e helyütt csak azzal foglalkozhatom — azok úgy az igazságügyi javaslatok tárában eszközölt közzététel, mint pedig a szerző úr itteni előadása révén annyira ismereteseek, hogy a további ismertetés mellőzésével egyenesen azok birálatára térhetek át.

A cheque lényeges kellékeinek megállapítása körül abban különbözik a tervezet — előnyére — az osztrák javaslattól, hogy lemondott az intézvényszerűtől minőség — a helytelenül ugynevezett «passiv cheque-képesség» — korlátozásáról.

Az indokolásból kitűnik, hogy a tervező — ki ismert pályanyertes munkájában még az ellenkező álláspontot foglalta volt el — nem szívesen ejtette el ezen korlátozást; inkább technikai nehézségek — a bankári forgalom szabatos formulázása körül — mintsem elvi okok tartották vissza az osztrák minta követésétől.

Én annak idején — az osztrák javaslat ismertetése alkal-

mából — rámutattam arra, hogy nemcsak ezen, bár igen lényeges okok állják ezen korlátozásnak utját, hanem hogy ez ellenkezik a formálügylet természetével; mert a formálügylet bármely lényeges kellékének anyagi minősítése *contradictio in adjecto*; miután pedig féltő, hogy a budapesti kereskedelmi és iparkamarának a korlátozást ellenző felterjesztése daczára egy esetleges enquête alkalmából a korlátozás eszméje megint fog kísérteni — s miután a Magyar Kodifikáció című lapban Dr. Hellé Károly úr tollából, a Közgazdaság című lapban pedig Dr. Neuhaus Alfréd úr tollából már is a korlátozás melleti felszólalásokat olvastam — engedtessek meg nekem, hogy annak a formálügylet szempontjából való elfogadhatatlanságát újból kimutassam.

Ha a cheque-intézményezetti minőség korlátoztatik, akkor ezen korlátozás csak úgy birhat hatálylyal, ha egyuttal kimondatik, miszerint a törvényes minősítéssel nem biró személyre intézményezett okmány nem cheque.

Ezt az osztrák javaslat 2. szakaszában tényleg ki is mondotta. Ezzel az intézményezetnek — bár a chequen magán fel nem ismerhető — képessége is a cheque-nek *lényeges* kellékévé vált; ha ezen képesség hiányzik, a kérdéses okmány nem cheque, abból sem a kibocsátó, sem a forgatóra nézve chequejogi kötelezettségek nem keletkeznek.

Már pedig a cheque írásbeli *formálszerződés*, a mely keletkezik és létezik, mert egy akaratnyilatkozat a törvényileg meghatározott írásbeli *alakban* történt; ezen alaknak tehát olyannak kell lennie, mely *magából az okmányból* mindenki által felismerhető legyen; az alaknak egyik alkatrésze sem köthető — az egész okmány hatályossága szempontjából — egy anyagi, *magából az okmányból* ki nem vehető minősítéshez!

Így pl. a kibocsátói aláírás a váltólevél lényeges kelléke; — kibocsátói aláírás nélkül a váltólevél nem váltó; az ilyen okmányból az elfogadó, forgatóra nézve váltójogi kötelelem nem keletkezik; — lehetséges már most, hogy van ugyan kibocsátói aláírás, de az hamisított vagy váltóképeséggel nem biró személytől ered, tehát nem kötelez; mindazonáltal a váltólevél továbbra is az azon szereplő többi váltó-

nyilatkozat joghatályos hordozója marad, mert csak a kibocsátói aláírás *otlléle*, nem pedig egyúttal annak *érvényes volta* képezi a váltólevél lényeges kellékét. A váltót átvevő tehát, magából a váltólevélből győződhetik meg arról, hogy valóban minden lényeges kellekkel ellátott váltó az, a mit kap; ha tehát előzőjét ismeri s abban megbizik, akkor ennek hátirata alapján a váltót nyugodtan értéként átveheti, mert hiszen ez vele szemben obligóban marad, még ha a kibocsátó aláírása nem is volna kötelező.

Ha azonban a váltótörvény kimondaná, hogy egy váltólevélből, melynek kibocsátója váltóképességgel nem bír, váltójogi kötelezettségek egyáltalán nem keletkeznek, akkor az osztrák-magyar bank által forgatott váltó is csak akkor volna leszámítható, ha az escompteur előzetesen — ő tudná, miként — a kibocsátó váltóképességéről meggyőződést szerzett volna.

Már pedig az osztrák cheque-törvényjavaslat szerint nem elegendő, hogy a cheque-okmány a 2. §-ban körülírt alaki természetű, az okmányból magából kivethető kellekkel ellátva legyen, minő egyebek között az intézvénnyezettnek neve is, hanem maga ezen intézvénnyezett kell, hogy birjon egy oly minőséggel, melynek fenn vagy fenn nem forgása az okmányból meg nem állapítható, mert nyilvános banknak vagy lajstromba bevezetett cégnek stb.-nek kell lennie!

A ki tehát egy chequet megszerez, kell, hogy előbb arról győződjék meg, vajjon az intézvénnyezett bir-e az u. n. «szenvédő cheque-képességgel», vajjon tehát az illető intézet alapszabályai tényleg feljogosítják-e azt arra, hogy pénzt idegen számlára kezeljen, illetve vajjon az intézvénnyezett tényleg iparszerűleg foglalkozik-e bank és pénzváltó üzlettel s azonfelül be van-e lajstromozva, s pedig meg kell erről győződnie, bárki legyen is előzője (t. i. forgatója a chequenek); — mert különben azt kockáztatja, hogy egy okmányt kap, mely minden lehet, csak nem cheque — s azonfelül esetleg még saját előzőjével szemben sem ad viszkeresetet.

Míthogy ezen fontos körülmény mindenkori kipuhatlása — az ügyleteknek a modern forgalom igényelte gyors lebonyolítása mellett — nem eszközölhető, ezen megszorítás

a gyakorlatban azt eredményezné, hogy a cheque intézvényezeti képesség tényleg csak egyes országosan ismert bank kiváltságos jogává válnék, a mit pedig a javaslat, és pedig helyesen kerülni óhajt.

Ezzel szemben azt lehetne ugyan felhozni, hogy ilyen minősítéssel ép az angol cheque törvényes fogalom-meghatározásánál találkozunk, — mert hiszen az angol cheque intézvényezettje csakis bankár lehet — s pedig anélkül, hogy az angol gyakorlatban az imént vázolt inconvenientiák tapasztaltak, illetve fejlődtek volna. Ezen ellenvetés azonban meg nem áll; mert az angol definitio szerint a cheque első sorban látra szóló *váltó*: ha tehát inconcreto ki is derülne, hogy az intézvényezett nem bankár, akkor az illető okmány nem cheque ugyan, de még mindig váltó; minthogy pedig a kibocsátó s forgató felelőssége a váltó alapján is legalább oly szigorú, ezeknek bizonyára nem áll érdekében azon kifogással előállni, hogy az intézvényezett nem bankár.

Megelégedéssel olvastam, hogy a szerző úr az e helyütt tartott felolvasásában ezen elvi álláspontra már nagyobb súlyt helyez s így remélhető, hogy az intézvényezeti minőség korlátozása — ezen valóban osztrák eszme — talán most már végleg elejtettnek tekinthető.

*

Előnyösen tér el továbbá a tervezet az osztrák javaslatától a lényeges kellékek megállapításánál annyiban, hogy a fizetési utasításból a fedezetre — aus seinem Guthaben — való utalást kihagyta; ellenben nem találom indokoltnak, hogy a tervezet mellözte annak kimondását, miszerint ezen fizetési utasítás feltétlen és ellenszolgáltatástól független legyen; — kétely kizárása végett s a keresk. törv. 294. §-a szellemének megfelelőleg ezen korlátozás felveendő lett volna.

Tekintettel pedig arra, hogy — mint már jeleztem — az olasz, portugál, spanyol stb. nyelvekben nem a «cheque» szó használtatik ezen fogalom megjelölésére s hogy különösen az olasz nyelv országunk egy részének még törvénykezési nyelve is, hogy továbbá a német nyelvben az általunk követett angol illetve francia írásmodor helyett a «Check»-szó használtatik,

a «cheque» szó elfogadása esetén is a váltótörvény 3. §. 1. pontjának analogiája szerint felveendő lett volna, hogy a mennyiben a cheque okmány nem magyar nyelven állíttatnék ki, a cheque helyett az illető nyelven divó megfelelő kifejezés használható. Nem intézkedik végül a tervezet azon esetről, ha a chequenek valamely lényeges kelléke törültetett; e részben a váltótörvény 6. szakaszának utolsó két bekezdése lett volna átveendő.

*

A fizetési hely kérdését a tervezet az osztrák javaslattól eltérőleg, de helyesen szabályozta; a váltótörvény 3. §. 7. pontjának analogiája szerint azonban felveendő lett volna, hogyha az intézvénnyezett neve mellett több hely fordulna elő, fizetési helynek az első tekintendő.

Helyes továbbá a tervezetnek azon rendelkezése, mely a cheque-t ex lege: látra szóló papírnak minősíti, e részben azonban az osztrák szöveg szabatosabb, a mely szerint a cheque látra szól, még akkor is, ha fizetési idő benne megjelölve egyáltalán nincsen.

*

Az összegadatok eltérésére vonatkozólag átveszi a tervezet — persze 21. §-ában — a váltótörvény 4. §-át; nem terjeszkedik ki azonban a cheque-forgalomban divó — nálunk különösen a posta-chequenél alkalmazott — azon szokásra, hogy a cheque-okmány hamisítások megnehezítése végett ellenőrzési számszelvénynyel is láttatik el; a gyakorlat az, hogy a mennyiben a cheque ilyen ellenőrzési számszelvénynyel el van látva, a cheque a szövegben betűkkel is foglalt megjelölés daczára magasabb összeggel nem honorálható, mint a minőt az ellenőrzési számszelvényben foglalt megjelölés megenged. Miután pedig ezen gyakorlat a cheque-forgalom biztonsága szempontjából csak helyeselhető, szükséges, hogy az ennek megfelelő rendelkezés a törvénybe is felvétessék.

A tervezet 5—14. §§-airól.

(Forgathatóság).

A tervezet 5. §-a az osztrák javaslatot követve csak a rendeletre szóló chequenek adja meg a forgathatóságot, ennél fogva a csak névre szóló chequere vezetett forgatmánynak cheque-jogi hatályt nem tulajdonít azért, mert a pusztán névre szóló chequet *recta-cheque*-nek tekinti s ennek alakjában «gondoskodni kíván azon esetekről, midőn a chequet a kibocsátó az első vevő személyétől elválasztani nem akarja».

Ilyen esetek tényleg előfordulhatnak, azonban bizonyára rendkívül ritkán; egy nagy forgalmu bank cheque-osztály vezetője egy emberéletet eltölthet a nélkül, hogy ilyen chequet valaha látott volna; ilyen cheque még sokkal ritkábban fog kiadatni, mint egy u. n. *recta-váltó*. Vagyis a cheque (hacsak nem bemutatóra szól) ép úgy mint a váltó, természeténél fogva rendeletre szóló u. n. *Ordre-papír*, a mely tehát ab ovo rendeletre szól, ha nem is rendeletre, hanem csak névre van kiállítva.

Miután pedig a törvény helyesen az esetek nagy többsége szerint állapítja meg a szabályt, s miután a kivételes *recta-szerűséget* a szembeötlő s már azért is czélszerűbb «nem rendeletre» *clausulával* lehet biztosítani, a forgathatóság helyesen a váltótörvény analogiája szerint szabályozandó, a mint ezt a német javaslat 6. §-ában következőleg tette:

«Der auf eine bestimmte Person oder Firma gestellte Check ist durch Indossament übertragbar, falls nicht der Aussteller die Uebertragung durch die Worte «nicht an Ordre» oder durch einen gleichbedeutenden Zusatz untersagt hat». Ez megfelel az angol (új váltótörvény 8. §. 4. pontja) és a skandináv jogoknak is.

A tervezet idézett szakasza ép úgy, mint az osztrák javaslat, a bemutatóra szóló cheque-nek sem adja meg a forgathatóságot azért, mert ilyen cheque-nek átruházásához az átadás magában is elegendő.

Csakhogy a forgatmány tartalmát nem meríti ki az átruházás művelete; vagyis a forgatmány hatása nemcsak abban

nyilvánul, hogy az illető papirból eredő jogokat átruházza, hanem különösen abban, hogy a forgató a forgatmány által a papirból eredő kötelezettséget maga is elvállalja; erre pedig a cheque-nél is gyakran szükség lehet, midőn pl. egy különben ismert s vagyoniilag teljesen megbízható cheque-birtokos — a chequet behajtás végett valamely banknak adja át és az ellenértéket nyomban felvenni akarja.

Érzi ezt a tervezet is, mert a német javaslat 13. §-ának utolsó bekezdését követve, surrogatumul a 14. §. utolsó bekezdésében azt rendeli, hogy a «bemutatóra szóló cheque beváltásáért nemcsak a kibocsátó, hanem az is felelős, a ki nevét vagy czégét az ily cheque hátlapjára írja.»

Ez azonban alakilag nem más, mint üres forgatmány, hogy tartalmilag minek volna minősítendő, az nagyon kérdéses; azt hiszem tehát, hogy ezen új rendelkezés felvétele helyett egyszerűbb s rövidebb annak kijelentése, hogy a «bemutatóra szóló cheque átruházásához annak tényleges átadása elegendő; a ki azonban ilyen chequet forgatmányával ellát, forgatóként felelős».

A tervezet 7—8. §§-airól.

(Fizetés végetti bemutatás).

A cheque-törvény nehezebb feladatai közé tartozik a bemutatási időnek kellő módni szabályozása. Az elmélet ép úgy mint a gyakorlat megegyezik abban, hogy a cheque gazdasági természete a lehető legrövidebb bemutatási időt igényeli; a cheque ne váljék hiteleszközzé s még kevésbé hitel-pénzzé; ne helyettesitse — mint az egyik közgazdasági lapban óhajként csak imént olvastam — a bankjegyet; a ki egy chequet kap, az ne fizessen azzal tovább, hanem adja át behajtás végett saját bankárjának s ha maga részéről cheque útján akar valamit kiegyenlíteni, állítson ki erről saját bankárjára chequet; a cheque tehát az intévényezettnek lehetőleg gyorsan bemutatandó és ép ezért a bemutatási idő törvényileg is a lehető legrövidebbre szabandó. Másfelől azonban kívánatos, hogy a cheque ne a cheque-átvevő által mutattassék be közvetlenül, hanem ez által bankárjának adathassék át

behajtás végett és így a giró- és clearing-forgalomba tereltesék. A bemutatási határidő megállapításánál tehát az ezen művelet okozta időveszteségre is tekintettel kell lenni.

E két körülmény szem előtt tartásával kutatandó, hogy milyen határidőtekintendő «megfelelő» bemutatási határidőnek.

Ezen kérdésben az angol cheque-jog lényegesen eltér a continentális törvényektől, illetve javaslatoktól.

Az angol cheque-törvény u. i. azon kérdésre, hogy milyen időn belül mutatandó be a cheque? röviden azzal válaszol, hogy a bemutatás «reasonable time» «megfelelő idő»-n belül eszközölnödő s magyarázólag megjegyzi, miszerint «annak megítélésénél, hogy minő idő tekintendő megfelelőnek, tekintettel kell lenni az okmány természetére, a kereskedelem és a bankárok szokásaira és az egyes eset körülményeire». V. i. vitás esetekben a bíró van hivatva eldönteni, vajjon a konkrét esetben a cheque kellő időben lett-e bemutatva. Az idő «megfelelő» voltának fogalmából kiindulva, az angol gyakorlat helyes következetességgel oda fejlődött, hogy ezen bemutatási határidő minden egyes chequebirtokosra nézve külön, vagyis saját előzőjével szemben nem a cheque kibocsátása napjától, hanem a cheque-átvétel napjától számítassék, úgy, hogy egy és ugyanazon cheque tekintetében, mely különböző napokon más és más személyek birtokába jutott, a bemutatási határidő minden egyes birtokosra nézve más és más napon telik le.

Az angol gyakorlat ehhez képest abban állapodott meg, hogy a cheque az átvételt követő napon mutatandó be, ha a cheque-átvevő a fizetés helyén lakik; ha azonban más helyen lakik, akkor a bemutatást «kellő» időben eszközölte, ha a cheque-t az átvételt követő napon behajtás végett postára tette.

Hogy ezen — minden egyes eset sajátlagos követelményeinek mérlegelését lehetővé tevő — megoldás, a dolog természetének leginkább felel meg, az kétségtelen; csak hogy ezen megoldás egy az angolhoz hasonló, a cheque-forgalomba belenőtt közönséget s oly bírakat feltételez, a kik csak hosszszas, a gyakorlati élet mozgalmában töltött jogi ügyködés után foglalják el a birói széket.

A continentális forgalom idegenkedik a ruganyos jogszabályoktól és a határozottság és biztonság elérhetése fejében

inkább hajlandó egyes — viszonylag ritka — esetekben a törvény merevségéből eredő méltánytalanságot is eltérni; megköveteli tehát, hogy a bemutatási határidő magából az okmányból, illetve cheque-ből valamennyi érdekelt számára egyaránt határozott s minden vita lehetőségét kizáró módon megállapíthatassék.

Ennek folytán a francia, belga, olasz, svájci és skandináv cheque-törvényekben csakis fix bemutatási határidőket találunk megállapítva és pedig rövidebbet a kibocsátás helyén fizetendő cheque-re vonatkozólag, hosszabbat a kibocsátás helyén kívül fizetendő cheque-k tekintetében.

Az osztrák javaslat is különbséget tesz a kibocsátás helyén fizetendő u. n. Platzchecks — helyi chequek és más (belföldi) helyen fizetendő u. n. Distanzcheckek között; s az előbbiekre nézve három, az utóbbiak tekintetében pedig öt napban állapítja meg a bemutatási határidőt.

Ezen megkülönböztetés megfelel ugyan az említett continentalis törvényeknek, mindazonáltal czélszerűtlen; mert azon téves feltevésből indul ki, hogy a helyi cheque természetesen gyorsabban mutatható be. Téves pedig ezen feltevés azért, mert a helyes és természetes fejlődés azt hozza magával, hogy az ügyfél azon bankárját, a ki fizetéseit közvetítendi, vagyis mindenkori intézvényezettét, lehetőleg a saját lakhelyén székelő bankár, illetve bankok közül fogja választani; előfordul ugyan, hogy nagyobb czégek, kivált bankok, más piaczkon levő intézeteknél is bírnak oly fedezettel, melyről cheque útján rendelkezhetnek, — ez azonban kivétel; a közönség zöme — helyes fejlődés esetén — csakis egy-egy bankárral és pedig lehetőleg a saját lakhelyén teleppel bíró bankárral áll összeköttetésben. Ennek megfelelőleg az ügyfél maga idegen helyekre is fizetéseket a saját bankárjára intézett u. n. helyi cheque útján eszközöl.

Ezen chequenek a más helyen lakó üzletbaráthoz való küldése, a cheque-nek ismét bankár útján való behajtás végett eszközendő visszaküldése, mindenesetre több időt veszen igénybe, mintha a fizetés egy a kérdéses távoli helyen fizetendő cheque útján eszközöltetett volna.

Az osztrák javaslatban elfogadott megkülönböztetés fenn-

tartása tehát a cheque-kibocsátót minden hasonló esetben arra kényszerítené, hogy a cheque-t a kibocsátás helyétől eltérő más helyről, vagy pedig későbbi kelettel keltezze, a mi pedig egyáltalán nem felel meg a törvény intentiójának, sőt az illeték szempontjából azzal határozottan ellenkezik.

Helyes tehát a tervezet 7. §-a első bekezdésének azon rendelkezése, mely szerint a belföldön kiállított s itten fizetendő cheque-nél helyi- és helykülömböségi chequek között különbség nem tétetik, hanem mindkettőre nézve a bemutatási határidő a kiállítástól számított nyolcz napon állapittatik meg.

Azonban a külföldön kiállított, de belföldön fizetendő cheque tekintetében a tervezet — sajnos — megint az osztrák mintát követi. A vonatkozó rendelkezés lényege, hogy az ilyen cheque bemutatási idejének első része (öt nap) a kiállítás napjától, másik része (három nap) a belföldi fizetési helyre való *tényleges* érkezése napjától számítandó.

Ez úgy látszik nagyon méltányos, valósággal azonban a kibocsátóra nézve nagyon sérelmessé válhatik; de esetleg a cheque-birtokos helyzetét is nehezítheti.

Ezen állításomat csakis a gyakorlat eseteinek vizsgálatával igazolhatom.

Előre bocsátom, hogy a nemzetközi forgalomban a cheque csak harmadrendű szerepet játszik; itten a váltó s ujabbi időben főleg a giró-forgalom dominál; ez utóbbinak hálója annyira sűrűsödik, hogy már a mi vidéki terménynagykereskedők is a pl. Hamburgba szállított egynéhány waggon árpa árát oly módon kapja, hogy vevőjét utasítja, miszerint azt miatta a Deutsche Bank ottani fiókja útján a berlini főintézetnél vezetett azon számla javára fizesse be, melyet ott saját bankárja — a magyar vidéki pénzügyintézet — fentart. Két egyszerű levél elegendő arra, hogy a hamburgi vevő által talán saját giro-számlájáról átutalt összeg harmadnapra már az itteni eladónak saját pénzügyintézeténél vezetett számláján jóváírás illetve fedezetként szerepeljen.

Hogy pedig a főváros és a nagy külföldi piacok között óriási összegek merőben ilyen giro-átírás útján fluctuálnak, azt felesleges kifejtennem.

Ez okból tehát a külföldi cheque aránylag nem oly nagy jelentőségű; de azért mégis előfordul. Így pl. egy külföldi nagy gyár Kassa vidékén nyersterményeket szokott állandóan vásárolni, saját termelvényeit azon vidéken is árúsítja; miután úgy eladói, mint vevői az idegen valutát — az átszámítás, árfolyamszámítás stb. miatt — nem kedvelik, egy kassai intézetnél cheque-számlát tart, vevői által a vételárat oda fizeteti, viszont saját eladóinak ezen intézetre intézvényszett chequeket küld.

Megeshetik, hogy egy ilyen chequet tartalmazó levél a «Kassa» címzés révén elvándorol Kazán-ba s csak egynéhány heti késedelemmel érkezik Kassára; akkor a bemutatási határidő a tervezet értelmében még mindig folyik, mert hiszen ez a tényleges megérkezéstől számítandó. Ezen esetben azonban a kibocsátó — ha esetleg időközben itteni bankja tönkrement s fedezetének elvesztése daczára — a visszkereset alapján — fizetni tartozik, még méltánytalanságról sem panaszkodhatik, mert hiszen a levél késéséből eredő kockázat csakis őt terhelheti.

Ellenben máskép áll a dolog a külföldi cheque egy másik, és pedig az előbbihez viszonyítva, gyakoribb esetével; a külföldről, mondjuk New-Yorkból, valaki itteni rokonának pénzt akar küldeni, vagy pl. a moszkvai borkereskedő a hegyaljai bortermelő, illetve kereskedőnek a szállított bor árát meg akarja fizetni: e célból mindegyikök azt a módozatot választja, hogy valamelyik ottani banktól, mely egy — teszem — budapesti intézettel cheque-összeköttetésben áll, ezen utóbbi intézetre szóló chequet vesz s azt rokonának, illetve az utóbbi említett példában a hegyaljai borkereskedőnek beküldi.

A cheque mindkét esetben Budapesten, mint az intézet székhelyén, fizetendő; azonban nem ide érkezett, hanem Abauj-Szántóra vagy Tályára; hogyan volna alkalmazandó a tervezet 7. §-nak második bekezdése? mert hiszen e szerint a cheque a külföldről közvetlenül a fizetési helyre küldendő; de különösen hogyan volna beszerzendő az a postai bélyegzővel ellátott levélboríték (mellékesen megjegyyezve új ugyan, de rendkívül problematikus értékű bizonyíték), mely ezen küldést, elindulást s megérkezést igazolná?

De tegyük fel, hogy a newyorki, illetve a moszkvai ember számol a tervezet 7. §-ában foglalt rendelkezéssel s csak akkor vesz ilyen chequet, ha az, kinek fizetni óhajt, tényleg Budapesten lakik, a vett chequet pedig tényleg Budapestre küldi; azonban a feladó hibájából vagy hibáján kívül — véletlen folytán — a levél csak hetek múlva érkezik ide; a tervezet szerint ez irrelevans, a bemutatási idő még ekkor is a tényleges megérkezéstől számítandó, a kibocsátó pedig még ekkor is visszkereset alatt áll, holott talán a túlhosszú időközben az intézvényezett csödbejutott s ő a fedezetet, melyet a kibocsátott chequere való tekintettel ott hagyni kényszerült, elvesztette, vagyis más szóval, a kibocsátó által sem útírány, sem módozat tekintetében egyáltalán nem ellenőrizett küldésnek veszélye nem a küldőt, hanem a kibocsátót terhelné; azonfelül pedig a kibocsátó — a bemutatás elmaradása esetén — még hónapok s hónapok múlva sem állapíthatná meg azt, vajjon fennáll-e vagy sem az ő visszkereseti kötelezettsége; mert még hónapok múlva is kihalászható és továbbítható azon postaszák, mely a kérdéses chequet tartalmazza; tehát a tervezett 13. §-a szerint a bemutatási határidő leteltével megadható ellenutasítást sem alkalmazhatná.

A mi itten a kibocsátóról mondatott, még fokozódott mértékben áll természetesen a kérdéses chequen netalán a küldőt megelőző forgatókról.

Kétségtelen, hogy a külföldön kiállított, de belföldön fizetendő chequenek hosszabb bemutatási határidő engedélyezendő, mint az ú. n. belföldi chequenek; de valamint a belföldinél a 8 napi határidő úgyszólván *tárgyilagosan* lett megállapítva, függetlenül a küldő vagy elfogadó egyéni viszonyaitól és a küldés esélyeitől, ép úgy megkövetelhető, hogy a külföldi cheque bemutatási határideje tárgyilagosan, általánosan, mindenki által felismerhetőleg legyen megállapítva.

Ma a postai összeköttetés még a civilisatio szélén lévő helyekről is oly szabályos, hogy a postajáratok még távoli vidékekről is bizonyos időszakon belől alig egy-két napi eltéréssel szoktak megérkezni s minden egyes időszakban, (télen vagy nyáron, quarantaine esetén) a kereskedelmi körök, a postaigazgatás vezetősége és azok véleménye alapján kérdéses

esetekben a bíróság is megállapíthatja, hogy minő határidő szükségeltetik ahhoz, miszerint a cheque a kiállítás helyétől a rendes közlekedési eszközökkel a belföldi fizetési helyre érjen. Ha már most ezen a távolság, időszak és összeköttetés szerint ugyan változó, bizonyos viszonylatban és időszakban azonban állandó és ismert határidővel a belföldi chequere nézve megállapított 8 napot megtoldjuk, akkor ugyanazon mértékkel mértünk mindkettőre nézve, nem szorulunk a levélboríték problematikus bizonyító erejére s nem terheltük a kibocsátót egy olyan veszélylyel és kockázattal, mely sem a jog, sem a méltányosság szerint nem őt illeti.

Azért a külföldi cheque tekintetében helyesebbnek tekintem a német javaslat azon rendelkezését, mely szerint a külföldi cheque is a belföldi chequere nézve megállapított bemutatási határidő alá esik ugyan, de azon eltéréssel, hogy ez nem a kiállítás napjától, hanem azon további határidő leteltétől számítandó, mely szükségeltetik, hogy a cheque a kiállítás helyéről — a kiállítási napon eszközölt küldés esetén — a rendes közlekedési eszközökkel a belföldi fizetési helyre érjen.

*

A cheque — mint már kiemeltem — fizetés-közvetítési, helyesebben beszámítási eszköz, mely közgazdasági feladatát csak úgy tölti be, ha a forgalomban felmerülő mennél több követelés a cheque által megragadva a forgalmi központban levő leszámoló-egyletbe tereltetik s ez által a követelések egymással kiegyenlítése, elszámolása lehetővé tétetik. Ennek előfeltétele természetesen az, hogy de jure a cheque bemutatása ne csak az intézvényezett üzletében, hanem a leszámoló-egyletben is eszközölhető legyen, feltéve, hogy az intézvényezett a leszámoló-egyletnek egyik tényezője.

Magában véve tehát helyeselő a tervezet 8. §-ának azon rendelkezése, hogy az ilyen körülmények között történt bemutatást kellő helyen és időben történtnek minősíti.

Homályosnak tartom azonban a — bár az osztrák és német javaslatnak megfelelő — szövegeezést; mert kételyt hagy fenn a tekintetben, vajjon a tervezet ezen szavakkal: «a hol az utalványozott képviselve van», csakis a leszámoló-egylet tagjait

értette-e, — a mennyiben t. i. az egyleti tagok az egylet helyiségében lefolyó leszámolásnál kellően igazolt megbizottak által képviselendők — avagy gondolt-e azon clearingre is, melyben a leszámolás folyik nemcsak az egyleti tagokra intézett, hanem oly papirok tekintetében is, melynek intézvényezettjei nem tagjai ugyan a leszámoló-egyletnek, talán az ország túlsó végén laknak, de mégis a leszámoló egyletben egy egyleti tag által képviselve vannak?

Azt reményelem, hogy a tervező az utóbbiakra is gondolt, mert hiszen a leszámoló-egylet közgazdasági szempontból oly fontos feladatát csak úgy fogja megoldani, ha nemcsak az abban tagokként szereplő nagy fővárosi bankok számolják el ottan az ő reájuk intézett papirokat, hanem ha módot nyújt arra is, miszerint a clearing-bankok clientálájához tartozó kisebb fővárosi s a vidéki takarékpénztárak illetve bankokra intézett papirok is belevonassanak a leszámolási műveletbe.

Ennek módja pedig az, hogy a kisebb fővárosi illetve a vidéki intézet cheque-ürlapjain már előre kinyomatja azon nagy fővárosi bank — clearing-bank — nevét, mely őt a bemutatás körül képviseli, melynél tehát az illető kisebb, illetve vidéki bankra intézett chequek teljes joghatályal bemutathatók.

Ha azonban a tervezet tényleg ezekre is gondolt, akkor ezt minden kétséget kizáró módon kellene kifejezni, vagyis úgy, hogy a cheque kellő időben bemutatottnak tekintendő, ha a bemutatási határidőn belül oly leszámolási egyletnek lett beszolgáltatva, melynek az intézvényezett tagja, vagy melyben egy egyleti tag által képviselve van.

Azonban még így sem elégitené ki teljesen a tervezet S. §-a a chequeforgalom igényeit.

Kiemeltem már, hogy a chequeforgalom kifejlődésével, a kisebb városi és vidéki bankok cheque-ürlapjaikon a leszámolási egylet székhelyén levő clearing-bankok egyikét szokták képviselőül megjelölni; ennek azonban célja nemcsak az, hogy ily módon a cheque a leszámolási egyletbe kerüljön, hanem az is, hogy a mindenkori cheque-birtokos — a ki talán sem közvetlenül, sem közvetve nincsen a leszámolási egyletben képviselve — ne legyen kénytelen a chequet saját

költségére és veszélyére az intézvényszerű bank székhelyére küldeni, s onnét az ellenértéket ismét költségére és veszélyére elhozni, hanem hogy a chequet kényelmesen a központon levő valamely intézetnél mutathassa be, mely az intézvényszerűvel való előzetes megállapodáshoz képest ilyen chequeket átvesz, azokat az intézvényszerűnek beküldi s a postafordultával kapott értesítés alapján, vagy ha a rendes időn belől az intézvényszerű részéről tagadó választ nem nyer, a benyújtónak költségmentesen kifizeti.

Sőt, különösen Németországban, az a gyakorlat fejlődött, hogy a birodalmi fővárosban székelő nagy bankok is cheque-ürlapjaikon megjelölik azon vidéki góczpontokon levő bankokat, melyeknél ilyen bemutatások eszközölhetők. Így pl. a Deutsche Bank cheque-ürlapjainak hátlapján 41 ilyen vidéki bankot jelöl meg a birodalom különböző nagyobb városaiban azzal:

«Die kostenfreie Einziehung dieses Checks wird besorgt
in
Aachen stb. Belgisch-Märkische Bank Aachen stb.
durch

Die Auszahlung des Betrages erfolgt — nach Feststellung der Ordnungsmässigkeit des Checks, welche die für Postwendung nöthige Zeit in Anspruch nimmt — an der Kasse derjenigen Bank, welcher der Check zur Einziehung eingereicht ist.»

Felesleges magyaráznom, hogy ezen gyakorlat mily alkalmas a chequenek megkedveltetésére, sőt merem állítani, *hogy közönségünk*, mely eddigelé a chequet, sajnos, nagyobbára csak a pénznek saját bankjánál való felvételére szokta használni, *csak akkor fogja a chequet tartozás-kiegyenlítési eszközként megkedvelni*, ha bankjaink szintén azon módozat meghonosítására vállalkoznak.

Természetes, hogy ennek előfeltétele, miszerint azon idő, mely a chequenek a képviselő banktól a képviselt intézvényszerűhöz, illetve bankhoz való küldésére és a válasz bevarására szükséges, a 8 napi bemutatási határidőbe be ne számíttassék, vagyis hogy a törvény kimondja, miszerint a bemutatás akkor is kellő időben megtörténtnek tekintendő, ha ez a nyolcz napi határidőn belül oly banknak adatik át behajtás végett,

mely a cheque az intézvénnyezett által képviselője (levelezője)-ként meg lett jelölve.

A tervezet 12. és 13. §§-airól.

(Intézvénnyezett elleni kereseti jog; ellenutasítás hatálya.)

Dr. Steinbach a jog gazdasági alapjairól értekezve, óva int attól, hogy jogintézmények létesítése és fejlesztése körül merőben dogmatikai szempontból — vagy mint ő mondja, aus technisch-juristischen Gesichtspunkten — induljunk ki. «Die Zeit, in der man durch blosse Dialektik, durch reine Vernunft ein Recht zu construiren versuchte, ist endgiltig vorbei.»

Nézete szerint a gazdasági intézmény a prius s csak ha már létesült, illetve meghonosodott, foghat a törvényhozó annak jogi szabályozásához.

Az angol jog fejlődése a forgalmi jog terén is valóban ezt az elvet követi; a cheque-intézmény évszázados multtal birt már, midőn a törvényhozó annak szabályozásához hozzáfogott s ezt is gondosan — nem új eszmék bevonásával — hanem csakis az állandó gyakorlat által elfogadott szabályok recipiálásával, illetve kodifikálásával eszközölte.

Nálunk a cheque még csak most kezd fejlődni; mi a jogi szabályozásnál nem támaszkodhatunk a gyakorlat által kimunkált, kipróbált elvekre; de még a gazdasági intézmény sem fejlődött ki a maga teljességében, úgy hogy annak szemlélése s vizsgálata alapján arról vezethetnők le a megfelelő jogszabályokat; sőt ellenkezőleg, azért is siettetjük a cheque törvényes szabályozását, hogy ezzel is irányt szabjunk a hazai cheque gazdasági fejlődésének. Kettős okunk van tehát arra, hogy a törvényalkotásnál kiváló figyelemmel legyünk azon elvekre, melyek ottan fejlődtek ki gyakorlatilag s fogadtattak el törvényhozásilag, hol a cheque-intézmény legteljesebb alakulásával találkozunk s csak akkor térjünk el azoktól, ha speciális hazai gazdasági vagy egyéb viszonyok ezen eltérést szükségessé, illetve kikerülhetetlenné teszik.

Ki kellett ezeket emelnem, mielőtt azon kérdésre térek át, vajjon adassék-e kereseti jog a cheque-birtokosnak (merőben a chequeből) s cheque-intézvénnyezettal szemben és feljogosítás-

sék-e az intézvényszerű arra, hogy ügyfele — a cheque-kibocsátó — ellenutasítását figyelmen kívül hagyja, illetve hogy ennek daczára a neki bemutatott cheque-t honorálja?

Az angol százados gyakorlat és az angol törvény mindkét kérdésre nemmel felel.

Ha figyelembe vesszük, hogy a mint már a bevezetésben kifejtettem, az intézvényszerű kifelé nem egyéb, mint a kibocsátó pénztárnoka, hogy továbbá a főnök ellenében fennálló bárminő kötelem a hitelezőt a jog semmiféle terén sem jogosítja fel arra, hogy ezen kötelemből kifolyólag közvetlenül az adós főnöknek pénztárnoka ellen forduljon s hogy végül a pénztárnokra bizott pénzt a pénztárnok kezeli ugyan, azzal azonban mindig s mindvégig csak a főnök rendelkezik: akkor ezen megoldást a jogi dogmatika szempontjából is az egyedüli helyesnek tekinthetjük. Azonban bizonyára nem a jogi dogmatika követelményeit tartotta szem előtt az angol kereskedő- és bankárosztály, midőn a kérdést így oldotta meg, hanem kétségtelenül csak azt, hogy a gyakorlati szükség ezen megoldást követeli s ha a kereseti jognak megadása és az ellenutasítás figyelmen kívül hagyása a chequeforgalom igényeinek megfelelőbbnek találtatott volna, bizonyára ezen megoldást választotta volna az angol gyakorlat és törvényhozó, bármit is szolt volna ahhoz a jogi elmélet. És tényleg az angol-amerikai chequeforgalom óriási arányokat öltött, a nélkül, hogy az intézvényszerű elleni kereseti jog hiánya, avagy az ellenutasításnak az intézvényszerűt kötelező hatálya ebben gátolta vagy visszaélések kuforrásává vált volna.

Midőn a mult század második felében az angol cheque bámulatos fejlődése által indítatva a continentális bankok is a cheque meghonosításához hozzáfogtak és úgy a közzgazdasági mint a jogi elmélet a cheque-gazdasági és jogi természetének vizsgálatával foglalkozni, annak exigentiáit kutatni és megállapítani kezdte — az elmélet a cheque biztonsága érdekében szükségesnek vélte, hogy az intézvényszerűnél levő fedezet a cheque-birtokos igénye számára leköttessek, vagyis a francia jogászok constructiója szerint — melyet *brevi manu traditio*-nak neveztek — hogy a cheque-nek birtokbavételével a cheque-birtokos tulajdonába menjen át

ipso jure a fedezetnek megfelelő része is, melynek kiadását tehát az intézvénnyezettől kell, hogy kereset útján is követelhesse.

Ezen elmélet szerint tehát a cheque biztonsága érdekében kereseti jog volt adandó a cheque-birtokosnak az intézvénnyezettal szemben a chequeösszeg erejéig az utóbbinak kezelése alatt levő kibocsátói fedezetre.

Minthogy azonban ezen kereseti jog teljesen illusorius lett volna, ha ezzel szemben az intézvénnyezett azzal védekezhetnék, hogy a kibocsátótól ellenutasítást kapott, az *intézvénnyezett elleni kereseti jog érdekében* azt is kellett statuálni, hogy a kibocsátó utólagos ellenutasítását az intézvénnyezett respectálni nincsen sem jogosítva, sem kötelezve.

Ezen elmélet hatása alatt állott a német cheque-törvényjavaslat is, midőn úgy az intézvénnyezett elleni kereseti jogot, mint pedig az ellenutasítás hatálytalan voltát statuálta. Időközben azonban a német chequeforgalom is hatalmas fejlődésnek indult s méreteiben nagy lépésekben követi az angolt — daczára annak, hogy a gyakorlat ott sem ismeri az intézvénnyezett elleni kereseti jogot és következésként nem vitatja, hogy az ügyfél (a kibocsátó) ellenutasítása bankárját (az intézvénnyezettet) kötelezi.

Miután pedig ezen tünemény még sem kerülhette el a törvénytervezők figyelmét, az új osztrák törvényjavaslat szerkesztője, valamint a jelen előadói tervezet is elejtették az intézvénnyezett elleni kereseti jogot, az indokolásban olvasható, nemcsak elméleti, hanem főleg gyakorlati indokokból.

Elismerik, hogy téves az a felfogás, mintha a cheque biztonsága az intézvénnyezettől levő fedezeten alapulna, mert hiszen lehetséges, hogy a kibocsátó ottan fedezettel egyáltalán nem, vagy nem elegendő mérvben rendelkezik s lehetséges az is, hogy ha volt a kibocsátás idejében fedezete, elvonhatja azt ellenutasítás nélkül is a chequebirtokos elől, újabb cheque gyorsabb bemutatása által; szükséges tehát, hogy a közönség rászoktattassék, miszerint a biztonságra egyáltalán ne helyezzen súlyt, vagy ha egyes esetekben azt mégis teszi, akkor azt csakis a kibocsátó s a netaláni forgatóban keresse.

Elismerik, hogy a bankok jogos érdeke megköveteli, misze-

rint a chequebirtokos és kibocsátó közötti viszonyba bele ne vonassanak, hogy a chequebirtokos támadásainak ki ne tétessenek.

És elismerik végül, hogy az intézvényszert elleni kereseti jog a chequebirtokosra nézve perjogilag is nagyon problematikus értékű s így helyesen úgy az osztrák új javaslat, mint ezen előadótérvezet a chequebirtokosnak az intézvényszert elleni kereseti jogot nem is adott.

Csudálatos módon azonban úgy az egyik, mint a másik fentartotta az intézvényszert elleni kereseti jog szükségből kiegészítő részét, az ellenutasítás hatálytalanságát, a cheque-nek ú. n. visszavonhatlanságát, mint a hogy fentartatott a puskapor-raktár melletti az a bizonyos őrszem, daczára annak, hogy a raktárt már rég beszűntették.

A tervezet 13. §-a 3-ik bekezdésének első mondata szerint: «a chequeben foglalt meghagyás visszavonása (ellenutasítás) az utalványozottal szemben csak a bemutatási határidő lejártával válik joghatályossá»; ezzel a tervezet minden valószínűség szerint azt kívánja kimondani, hogy a bemutatási határidőn belül az intézvényszert az ellenutasítást figyelembe venni nem köteles, vagy talán még azt is, hogy ezen figyelembe vételre nincs is jogosítva.

Az indokolás szerint ezen rendelkezés szükséges s pedig megint azon «biztonság» szempontjából, melynek érdekében eredetileg a kereseti jog követeltetett, mely biztonságot azonban, mint az indokolás más helyütt helyesen kifejti, még az intézvényszert elleni kereseti jog sem képes megadni!

Eltételezve azonban attól, hogy mint újból s újból kiemeltem s mint most már elismerve van, a rosszhiszemű kibocsátó ellenutasítás nélkül is újabb cheque gyorsabb bemutatása által a fedezetet a chequebirtokos elől elvonhatja, érthetetlen előttem, hogy mi módon vél ezen ellenutasítás hatálytalanságából a chequebirtokos számára biztonságot deriválni ugyanakkor, midőn a chequebirtokosnak az intézvényszerttel szemben nem ad kereseti jogot; mert mit használ a chequebirtokosnak az a tudat, hogy az intézvényszert az ellenutasítást figyelembe venni nem köteles, sőt hogy azt figyelembe sem veheti, ha az intézvényszert akár chequeszerződése ellenkező tartalmánál fogva,

akár pedig e nélkül, a kérdéses concret esetben az ellenutastást mégis figyelembe veszi és a kellő időben bemutatott chequet még sem honorálja?

Elméleti fejtegetések helyett vegyünk egy gyakorlati esetet.

Egy nem is nagy, hanem csak középforgalmú banknál d. e. 11-kor bemutatnak egy 563 K 35 fill.-ről szóló chequet; a liquidáló közeg constatálja, hogy a cheque nem kifogásolható, hogy van fedezet, de ép félórával előbb ellenutastás érkezett; ennél fogva nem akar önállólag intézkedni, hanem jelentést tesz az osztályvezetőnek, esetleg igazgatónak. Ennek köztudomásulag ép akkor semmi egyéb dolga nincs, minthogy chequejogi problémákkal foglalkozzék; bár vannak, kik azt állítják, hogy ép ilyenkor annyi felé kell gyors s gondos dispositiókat osztogatnia, hogy ennyi néha öt embertől sem telne ki. De tegyük fel, hogy az első feltevés a helyesebb s így az osztályvezető vagy igazgató nyugodtan szentelheti magát azon kérdésnek, vajjon ezen 563 K 35 fill. cheque a bemutatónak kifizethető-e; első sorban tisztába kell jönnie azzal, vajjon a cheque kellő időben lett-e bemutatva; ha a cheque belföldi, ez könnyű munka; de ha külföldi, akkor ez különös tekintettel a 7-ik §. 2-ik bekezdésére már nehezebb feladat, mert már akkor levélborítékot is kell bekövetelni, annak gyakran elmosódott bélyegzőjét is megvizsgálni sat.

De végre constatálja, hogy a bemutatás kellő időben történt, hogy tehát a «visszavonás csak a bemutatási határidő lejártával válik joghatályossá»; feltéve már most, hogy az illető osztályvezető, illetve igazgató jól ismeri a törvényt és annak indokolását is, hogy tisztában van ezen rendelkezés értelmével és célzatával s hogy nem szorúl előbb jogtanácsosa meghallgatására, akkor most már dönthet.

Vajjon hogy fog dönteni? Ha az osztrák-magyar bank, vagy a postatakarékpénztár közege, valószínűleg úgy, hogy a chequet az ellenutastás daczára kifizetteti; mert ezen intézmények versenyen kívül állanak és az ügyfélre tekintettel lenni nem kényszerülnek; azonkívül burokratikus szervezetüknél fogva rájuk nézve csak a regulatív az irányadó — si fractus illabatur orbis.

De minden más intézet vezető közege helyesen így fog

okoskodni: «ha respectálok az ellenutasítást, semmit sem kockáztatok s szivességet teszek ügyfelemnek; ha nem respectálok, akkor abból semmi hasznom nincsen, de bizonyos, hogy ügyfelem engem nyomban odahagy s ez életben többé semmiféle megbizással fel nem keres;» már pedig a mai nehéz verseny mellett, mindegyik ügyfelet tyúkkal, kaláccsal kell tartani, csakhogy a másik concurrens el ne csalja. Ha mindezeket megfontolta, csak természetes, hogy a cheque-t ki nem fizetteti; ha másképp cselekednék, én legalább rögtön elmozdítanám.

Vájjon mi haszna van tehát az ilyen visszavonhatatlanságnak a gyakorlatban? Nyilván semmi a chequebirtokosra nézve, csak számtalan kellemetlenség kútforrása volna az a bankok számára, a melyek a magában véve semmi vagy aránytalanul csekély haszonnal járó chequeüzletet csak úgy lesznek képesek gyorsan lebonyolítani, ha azt teljesen mechanicus alapon képesek szervezni; a liquidatioval megbízott hivatalnoknak ne legyen s ne lehessen más feladata, mint azt vizsgálni, valódi-e a cheque, van-e fedezetje, nem érkezett-e ellenutasítás, a mit a gyakorlott közeg egy-két perc alatt megállapíthat; de egyáltalán nem lehet feladata, hogy jogi kérdések eldöntésébe bocsátkozzék; ez a bankszervezet nehézségeitől eltekintve, akadályozná a chequeügyleteknek a dolog természete szerint megkövetelte gyors lebonyolítását és esetről-esetre ferde, kényes helyzetbe hozná a bankot, egyfelől ügyfelével, másfelől a chequebirtokossal szemben.

Ne felejtjük el, hogy a dolog nem mindig oly egyszerű, mint az általam felhozott példában mert lehet, hogy az ellenutasítással megakasztatni kívánt cheque birtokosa maga is ügyfél s akkor az intézet helyzete még kényesebb! Helyesen mondja ezért Brodmann (Zur Lehre vom Girovertrage): «Es ist in der That ein erspriesslicher Giroverkehr nicht möglich, wenn nicht die Bank ihre ganze Sorgfalt lediglich auf die Ausführung der einzelnen Auszahlung und auf Entgegennahme der einzelnen Einzahlung richtet, im Uebrigen aber mit der Sicherheit und Pünktlichkeit einer Maschine arbeitet und den dem Zahlungsgeschäfte zu Grunde liegenden Rechtsverhältnissen mit *passiver Gleichgiltigkeit* gegenüber stehen darf»; ez a «passive Gleichgiltigkeit» teszi lehetővé az intézet teljes pártat-

lanságát s ez viszont alapja azon bizalomnak, mely számos, sokszor ellenérdekű felet egy és ugyanazon bank clientelájában megtartani képes.

De megfosztaná a visszavonhatlanság a kibocsátót azon nagy előnytől is, hogy a chequekiadás alkalmával akár a számolási művelet, akár a cheque kiállítása vagy a kapott ellenérték valódisága körül becsuszott tévedéseket még a cheque érvényesítése előtt helyre hozza, a mi fontos különösen akkor, midőn a cheque egy ismeretlen vagy oly egyénnek adatik ki, kitől a tévesen kiadott többlet visszaszerzését nem igen remélheti; mert ne felejtjük el, hogy chequet csakis megbízható kibocsátótól fogadhatunk el ugyan, de azt kiegyenlítésül bárkinek adhatjuk ki.

Azt lehetne ugyan ez ellen felhozni, hogy hiszen készpénzfizetés esetén is a fizető ugyan ilyen, esetleg helyre nem hozható, tévedéseknek van kitéve; azonban ép az legyen a chequehasználat számos előnyeinek egyike, hogy a pénzolvasással s kiadással járó veszélyeket is elhárítja.

Különös nagy hátránya azonban az ellenutasítás kizárásának az, hogy mint alább ki fogom mutatni, az elveszett vagy bűnös úton illetéktelen kezekbe jutott cheque kifizetésének megakadályozását rendkívül megnehezíti, sokszor lehetlenné teszi.

Úgy az osztrák javaslat, mint az előadói tervezet, továbbá a visszavonhatlanság statualása mellett következetlenné válik a kibocsátó ellen nyitott csőd hatályának szabályozása körül; mert ha a cheque biztonságát az intézvényezettnél levő fedezetnek a chequebirtokos számára való megóvásában keressük, akkor nyilvánvaló, hogy erre leginkább akkor lesz szükség, midőn a kibocsátó csődbe jutott! S tényleg a francia joggyakorlat következetesen a csődnyitás előtt kibocsátott cheque számára és erejéig a bankárnál levő fedezetet a csődtömegeből ki is rekeszti; holott az osztrák javaslat és az előadói tervezet szerint (máskülönben általam is helyeselt csődjogi indokokból) a bankár még a csődnyitás előtt is kibocsátott chequet sem válthatja be többé, mihelyt a csődbejutásról értesült.

Még csak azt jegyzem meg végül, hogy a jelenlegi jogállapot szerint az intézvényezett a kibocsátó ellenutasítását

az angol-amerikai jog óriási területén, a német, az osztrák és a mi jogunk szerint respectálni tartozik; hogy továbbá a mi polgári törvénykönyvi tervezetünk — bár nem helyesen szövegezett — 1758. §-a szerint ez lesz a szabály az általános magánjog területén.

Évek óta figyelemmel kísérem a cheque-t érintő bel- s külföldi judicaturát s nem emlékezem, hogy a bíróságot olyan eset foglalkoztatta volna, melyben a kibocsátó ezen ellenutasítási jogával, helyesebben hatalmával, visszaélt volna.

Ez különben nagyon természetes.

Első sorban u. i. figyelembe veendő, hogy nem mindenki lehet «in praxi» kibocsátó; a gyakorlatban chequek csakis valamely bank által kiállított úrlapon állíttatnak ki; ilyennek birtokába azonban csakis az jut, a kit valamely bank ügyfélként befogadott; már pedig — helyes gazdasági fejlődés mellett — a bankok ügyfeleik megválasztásában óvatosan járnak el s súlyt helyeznek arra, hogy csak oly egyénnel lépjenek hasonló összeköttetésbe, a kinek személyes megbízhatóságáról kellő tudakozódás útján megnyugtató információt szereztek; azért a forgalomban az a körülmény, hogy valaki valamely banknak az ügyfele, már magában véve is bizonyos megbízhatósági elismervénynek, a «respectability» elismerésének szokott tekintetni s a kereskedő, iparos nem is mulasztja el — már erre való tekintettel is — levélpapírján kiemelni, hogy ezen vagy ezen banknál cheque-számlát tart.

Ezen minősége megóvása érdekében tehát már is gondosan kerülni fogja azt, hogy ellenutasítással éljen ott, a hol arra a helyzet fel nem jogosítja; de nincs is oka arra, hogy rossz-hiszemősége esetén is bűnös szándéka megvalósítására ép ezen utat válassza; mert hiszen turpissága ez esetben nyomban kiderül s azonnal saját irásával lenne igazolva, holott ha már jogtalan úton járná kíván, kényelmesebbnek s nehezebben igazolhatónak kínálkozik az az út, hogy a fedezetet egy másik cheque gyorsabb bemutatása vagy a mi még veszélytelenebb, a fedezetnek a már készletben tartott végrehajtás útjani lefoglalása által, a chequebirtokos elől elvonja.

Igaz ugyan, hogy nálunk az osztrák-magyar bank és a postatakarékpénztárnak a chequeszerződést pótló szabályzata

szerint az ellenutasítás rendszerint ki van zárva s hogy ebből a gyakorlatban eddig tudtommal bajok nem keletkeztek; ennek azonban oka abban rejlik, hogy a banknál a fehér cheque rendszerint csak arra szokott felhasználtatni, hogy az ügyfél maga részére vegyen fel pénzt; valóságos kiadásra az ilyen cheque aránylag ritkán kerül, más személyeknél kiigyezenítésre pedig a giroátutalás az ú. n. vörös cheque igénybe vételével szokott alkalmaztatni. Ép úgy a postatakarékpénztárnál a valóságos cheque amúgy is csak a fővárosi pénztárra van korlátolva s a gyakorlatban kevésbé használtatik; a normális használat tárgyát itt is a közvetlenül a takarékpénztárhoz küldött s átutalást vagy átírást rendelő cheque, helyesebben giro-utalvány képezi; mindezekre pedig az ellenutasítási jog eddig is respectáltatott s a tervezetben is fentartatott.

Úgy az elmélet, mint az angol chequen több mint egy évszázadon, a német chequen pedig évtizedeken át észlelt gyakorlat megköveteli tehát, hogy az ellenutasítás kötelező volta az intézvényezettel szemben elismertessék, illetve fentartassék.

Önként értetődik, hogy ez, mint mondom, csakis a kibocsátó és *intézvényezett* közötti viszonyra áll; a kibocsátó és *chequebirtokos* közötti jogviszony tekintetében továbbra is kell, hogy hatályban maradjon azon a chequejogi kötelemből eredő jogszabály, miszerint a kibocsátónak ilyen ellenutasítást rendszerint kiadnia nem szabad, *mert ellenesetben a chequebirtokosnak ép úgy felel, mintha a cheque fedezet nélkül maradt volna.*

Ezen utóbbi jogszabály alól eszközözlendők a kibocsátó, néha magának a valóságos chequetulajdonos érdekében azon kivételek, melyeket az osztrák javaslat 13. §. 1. és 2. pontjában — a tervezet részben 13. §-a 2-ik bekezdésében — mint kivételeket a visszavonhatlanság elve alól megállapítani vél; különösen feljogosítandó leszen a kibocsátó, hogy — minden további kártérítési kötelezettség nélkül s merőben gazdagodása erejéig való felelősségének fentartása mellett — ellenutasítással éljen, ha a cheque a bemutatási határidőn belül tényleg bemutatva nem lett.

A tervezet 19—20. §§-ról.

(Elveszett vagy megsemmisült cheque.)

Bár a helyes rendszer szerint előbb még más kérdéseket kellene tárgyalnom, mégis az ellenutasítás kérdésével való szoros kapcsolat miatt áttérek a tervezetnek az elveszett vagy megsemmisült chequere vonatkozó rendelkezéseire.

A chequforgalom meghonosításával egybekötött számos előny között nem utolsóként szerepel az, hogy a készpénzküldéssel járó veszély csökkentetik.

Hogy ezen előny mennyire valósul meg a gyakorlatban, az első sorban attól függ, hogy az illető chequejog szerint a chequeokmány megsemmisülés, lopás stb. által való elveszésének veszélye mi módon lesz ellensúlyozva.

Erre való tekintettel megkövetelhetjük egy helyes cheque-törvénytől, miszerint egyfelől lehetővé tegye, hogy az elveszett cheque beváltása az intézvényezettnél lehetőleg gyorsan betiltassék, másfelől pedig, hogy a chequetulajdonos minél előbb juthasson azon helyzetbe, miszerint a chequeösszegről — a cheque elveszése daczára — rendelkezhessék.

Ezen követelményeknek az előadói tervezet eleget tenni vél az által, hogy elismeri a cheque megsemmisíthetőségét s hogy a megsemmisítési eljárást a váltótörvény analógiája szerint szabályozza.

Nem akarok itten ezen szabályozás elméleti hiányosságával s helytelen voltával foglalkozni, hiszen e részbeni álláspontomat másutt kifejtettem; itten csak gyakorlati példákban akarom kimutatni, hogy még a jelenlegi szabályozatlan állapottal szemben is, minő veszedelmeket rejt magában a tervezet.

Tegyük fel azt a mindennapi — legközönségesebb — esetet, hogy a chequeszámla tulajdonos segédjét elküldi, hogy a többi között valamelyik helybeli üzletbarátjánál levő számláját a pesti kereskedelmi bankra intézett chequejével kiegyenlítse;

a segéd több más vagy hasonló megbízás elintézése után az üzletbaráthoz érkezve, táskáját vagy tárczáját kinyitja és hűledezve észre veszi, hogy a kérdéses cheque hiányzik; az nyilván valamely más előző helyen kisiklott, elveszett.

Mit tesz *ma* az ilyen segéd? Természetesen a hely színéről telefon útján értesíti főnökét, az viszont telefon útján értesíti a kereskedelmi bankot, hogy «az ilyen vagy ilyen számú s ilyen vagy ilyen összegről kiállított chequet további utasításig ne fizesse ki, levélbeli értesítés nyomban következik», s ezzel a dolog egyelőre rendben van, mert valószínű, hogy a chequet addig még senki sem praesentálta.

Mi lenne a teendő ilyen esetben az *előadói tervezet* szerint?

A szerencsétlen segéd jelentése vételével a még szerencsétlenebb főnök kénytelen volna első sorban ügyvédjéhez rohanni; tegyük fel, hogy otthon találja, hogy ez a tervezet 19. §. 2-ik bekezdésében körülírt, megfelelően felszerelt kérvényt villámgyorsasággal elkészíti, beadja, referenshez viteti, nyomban elintézteti, az elintézést nyomban lemásoltatja és expediáltatja, (mindig feltéve, hogy ilyen sikerül) akkor is a képzelhető legkedvezőbb esetben csak órák múlva érkezhetik a letiltás a bankhoz, a mikor valószínűleg a letiltott cheque már rég bemutatva s folyósítva lett.

De tegyük fel, hogy az a szerencsétlen kibocsátó mégis csak burookban született és hogy az elveszett cheque a birói letiltás érkezétségéig még nem praesentáltatott; a találó nyilván a «lenni vagy nem lenni», illetve «bemutatni vagy be nem mutatni» kérdése felett Hamlet-szerűleg deliberál és a talált chequet az nap nem mutatja be, úgy hogy a «visszaváltási» (?) betiltás ideje korán érkezett; a tervezet s talán az a bizonyos kibocsátó most már azt hiszi, hogy biztonságban van!

De keserűen fog csalódnai, mert mi történhetik a tervezet szerint?

A találó — a ki magát egy álmatlan éjszaka után most már a bemutatásra eltökélte — másnap a bank pénztáránál megjelenik s azt a lesújtó választ nyeri, hogy a cheque az ilyen s ilyen számú letiltó végzés folytán nem honoráltatik.

De azért nem kell kétségbe esnie, mert most meg ő rohan az ügyvédhez, a hol méltatlankodva előadja, hogy az ezennel bemutatott — általa természetesen jogos úton kapott — chequet valaki — természetesen — rosszhiszeműleg letiltatta, de neki a pénzre sürgős szüksége van sat. Az ügyvéd erre megnyugtatta, a tervezet 20. §-a 2-ik bekezdése 2-ik mondata alapján sürgős kérvényben a cheque bemutatása mellett a tilalom feloldását kéri; a többi azután hasonló gyors tempóban következik; a feloldó végzés még az nap expedíaltatik és harmadnapra a szegény meghurczolt találó most már nyugodtan praesentálja a banknál a kérdéses chequet és meglegegedetten kezeli fel a megfelelő pénzüsszeget.

Ne méltóztassék ezen példát túlzásnak venni, — mert itten a legenyhébb esetet, az elveszett cheque tulajdonosára vonatkozó legkedvezőbb constellatiót tartottam szem előtt. Már súlyosabb az eset, ha nem maga a kibocsátó kezéből vesz el a cheque, hanem egy későbbi tulajdonosából; mert ilyenkor már sokkal nehezebbé válik «előbbi birtoklásának» oly módoni kimutatása, hogy «a bíróság a betérjesztett adatokat elég-ségeseknek találja», — hosszabb időt vesz igénybe a vonatkozó adatok beszerzése, s ha a tulajdonos nem lakik a fizetés helyén, hosszabb időt vesz igénybe a megsemmisítési ügynek a távoli bírósághoz való beküldése; — mindezen esetekben teljesen valószínűtlen, hogy a birói letiltás — hacsak az elveszett cheque tényleg meg nem semmisült — idejekorán érkezzék az intézvényezett bankhoz.

Hogy a tervezet a váltótörvény analogiája alapján indulva, az elveszett cheque tulajdonosának a kibocsátó elleni igényéről is hasztalanul, illetve eredménytelenül intézkedik, az csak természetes; mert visszkereseti igényt neki a kibocsátóval szemben csakis a 15. §. feltételei fenforgása mellett adhatott, — már pedig ezen feltételek között benne van a bemutatás, illetve ennek igazolása is; — ha azonban a cheque már bemutatott, akkor honoráltatik is s így nem szükséges a viszkereset; ha pedig elveszett, akkor nem mutatható be, s így ez alapon nem adható a 20. §-ban előirt biztosíték letétele esetén sem visszkereset, s így a 20. §. 1. bekezdése

gyakorlati jelentőséggel csak azon rendkívül ritka esetben bírhatna, midőn a kellő időben bemutatott, de nem honorált s e miatt óvatolt cheque az óvás felvétele után elveszne.

Nyilvánvaló, hogyha ezen tervezet jelenlegi alakjában törvénynyé is válna, a gyakorlat mégsem tűrhetné a fenti példával illusztrált állapotokat.

Mi következnek be? az, a mit már fent az ellenutasítás kérdésében jeleztem, s a mit az osztrák enquête alkalmából dr. Calligaris, a visszavonhatlanság egyik partisanja, oly kedélyesen concedált: «Trotz der Versagung des Widerrufs, werde sich heute in der Zeit des Telephons bei Verlust und Diebstahl keine Schädigung ergeben, weil der mit dem Aussteller in Geschäftsverbindung stehende Bezogene, auf dessen Aviso in *Praxi* die Auszahlung verweigern werde».

«In Praxi!» ez a punctum saliens; mert ez azt jelenti, hogy a gyakorlat exigentiái e részben oly kényszerítőek, miszerint a törvény természetellenes rendelkezéseit szükségkép keresztül töri és érvényre emeli azt, a mit a dolog, a situatio természete megkövetel.

E szerint bármit is mondjon a törvény, az a bizonyos szerencsétlen cheque-kibocsátó — segédje jelentésének vételével — tehát nem fog ügyvédjéhez rohanni, hanem telefon, majd ezt megerősítő levél útján ellenutasítást fog adni; — az intézküvyezett pedig — mint már kifejtettem — a tervezet 13. §. 3. bekezdése daczára saját érdekében is rendszerint respectálni fogja az ellenutasítást.

Vagyis a tervezetnek az elveszett vagy megsemmisített cheque-re vonatkozó intézkedései a gyakorlatban ismét csak arra szolgálnának, hogy a bankokat minden egyes esetben kényes helyzetbe hozzák, — az ügyfelek fontos érdekét viszont minden egyes esetben attól tegyék függővé, valjon az illető bank cheque-osztályának élén bureaukrata czopf áll-e, avagy modern bankember.

De míg a bankok coulance-ja mellett remélhető, hogy a tervezet intézkedései daczára az elveszett cheque tulajdonosa — ha ez maga a kibocsátó volt — még védelemre számíthat, — teljesen védtelenül marad az elveszett cheque tulaj-

donosa, ha ő nem a kibocsátó, hanem a cheque-t kapott harmadik személy; — mert az intézvényszeret a dolog természetete szerint az ő ellenutasítását figyelembe nem veheti; arra pedig, hogy a kibocsátó az ő érdekében ellenutasítással éljen — törvényes igénye nincsen.

Holott, ha a kibocsátó ellenutasítása az intézvényszeret nézve feltétlenül kötelezőnek nyilvánítottatik és ha a cheque-birtokosnak, mihelyt a visszkereseti igénytől bármi okból is elesik, a kibocsátóval szemben csakis a gazdagodási kereset adatik, a kibocsátó, és pedig a bemutatási határidőn belül megfelelő biztosíték mellett, azontúl pedig biztosíték nélkül is arra kötelezhető, hogy a chequebirtokos kérelmére azonnal ellenutasítást adjon, a mely természetesen az elveszett cheque honorálását nyomban megakasztja.

Ha most már a bemutatási határidőn belül az elveszett cheque præsentáltatnék és beváltás hiányában megóvatoltatnék, akkor az erre alapított visszkereseti igénynyel szemben a kibocsátó fedezettel bír a kapott biztosítékban, és a per során mégis alkalmat nyujthat a valódi cheque-tulajdonosnak, hogy jogos igényeit birtokon belül védhesse; ha pedig az elveszett cheque a törvényes időn belül be nem mutatattatnék, akkor a kibocsátó a kapott biztosítékot visszaszolgáltatni tartozik, mert a netalán későbbben az elveszett cheque alapján ellenében érvényesített gazdagodási keresettel szemben védi őt az esetleg ujonnan kiadott cheque, illetve ennek időközben történt beváltása.

Legfeljebb a kibocsátónak esetleges utólagos perek-től való kimélése végett a bemutatási határidő leteltével érvényesítendő gazdagodási igényt lehetne a megsemmisítési eljárás befejezésétől függővé tenni, — úgy azonban, hogy a kibocsátó minden esetben az elveszett cheque tulajdonosának kérelmére az ellenutasítással élni tartozik.

Az elveszett cheque-re vonatkozó kérdéseknék ezen époly természetetes, mint czélszerű s lényegében, t. i. a kibocsátó birtokából elveszett cheque tekintetében az angol jognak megfelelő megoldása egy további ok arra, hogy a törvényben az ellenutasítás feltétlen kötelező volta kimondassék.

A tervezet 10. §-áról.

(Keresztezés.)

A cheque-ben foglalt fizetési utasítást az ellenutasítás megakaszthatja, — de csak ha idejekorán éri el az intézvényszavazatot; az angol cheque-forgalomban tehát az elveszett vagy elloptott cheque érvényesítésének megakadályozására egy további — különben az osztalékszavazatra is alkalmazható — védelmi eszköz honosult meg: az úgynevezett keresztezés, melynek joghatálya általában az, hogy az intézvényszavazott cheque-t a chequeszerzőn legitimált bemutatónak kifizetheti ugyan, de csak akkor, ha ez bankár.

A bankár útján bemutatás nyilvánvalóan megnehezíti a jogtalan birtokos fellépését, máskülönben azonban semmiképen sem befolyásolja a cheque jogi vagy gazdasági természetét, sem pedig annak természet szerű pályafutását, miután helyes gazdasági szervezet mellett, az, a ki a cheque-t kapja, nem maga mutatja be azt az intézvényszavazottnál, hanem azt behajtás végett saját bankárjának adja át; — ellenesetben nem is volna indokolt, hogy cheque-t ellenértékül elfogadjon és a bemutatással járó idő — s munkaveszteséget elvállja.

Ezen keresztezés helyett a német forgalomban a «csupán elszámolás»-ra nevű keresztezés honosodott meg, melynek jogi hatálya az, hogy a chequeösszeg a különben legitimált bemutatónak nem fizettetik ki, hanem csak javára iratik. Ezzel nyilvánvalóan lényegileg módosul a cheque-ben foglalt fizetési utasítás, mert az ilyen cheque birtokosa a cheque szövege daczára nem követelhet fizetést, hanem csak jóváírást, s ezt is csak akkor, ha vagy maga, vagy az ő behajtó közege, az illető intézvényszavazottnál számlával bír.

Ezen utóbbi keresztezés a cheque-t denaturalja, a valószínűs cheque-t giroutalványná minősíti, mely lényegében alig különbözik az osztrák-magyar bank ú. n. vörös cheque-jétől.

Míg a dán, norvég és svéd új cheque-törvények kizárólag az angol keresztezést recipiálták, addig az osztrák javaslat és

az előadói tervezet az angol keresztezésnek általa is kiemelt czélszerűsége daczára csak a német keresztezést ismeri el, «főleg — mint mondja — azért, mert a «crossed» (angol módra keresztezett) chequek behozatalára a föltételek nálunk hiányoznak», mert a tervezet szerint a bankár fogalma nálunk nehezen határozható meg és mert a bankárral való állandó összeköttetés szokása nálunk még nem gyökeredzett meg eléggé. Én részemről nem kifogásolom a német keresztezés elismerését, bár feleslegesnek tekintem s azt tartom, hogy annak a clearing folyamába való bevonása jogilag és technikailag nehezen construálható — hacsak az intézvényezett nem maga valamelyik clearingbank.

De a német keresztezés befogadása egyáltalán nem zárja útját annak, hogy azonfelül megadjuk a jogi lehetőséget arra, miszerint az angol-amerikai jog területén oly nagy mértékben divó és elismert czélszerűségű keresztezés is idővel nálunk is meghonosodjék.

Igaz, hogy a bankár fogalma nálunk nehezen határozható meg, azonban vannak más teljes határozottsággal bíró fogalmaink, melyek ugyanazon cél elérésére minden aggály nélkül felhasználhatók; — ilyen «a nyilvános számadásra kötelezett intézet vagy vállalat» és ilyen a «hatósági pénztár» fogalma; ha kimondjuk, hogy az angolosan, t. i. két keresztvonallal keresztezett cheque csakis akkor fizethető ki, ha azt «nyilvános számadásra kötelezett intézet vagy hatósági pénztár» mutatja be, akkor teljesen szabatos terminológiával eltünk s elértük azt, hogy ilyen cheque nálunk is csak oly személyek által mutatható be, kiknek közvetítését tolvajok stb. nem igen vehetik igénybe.

Igaz, hogy ez által a magánbankár ilyen közvetítési szerepből ki volna zárva, de eltekintve attól, hogy a magánbankár nálunk csak kivételes jelenség, — ez magában véve a magánbankárra sem képez sérelmet, mert ő bizonyára egy nagyobb bankkal, talán magával egy clearingbankkal áll összeköttetésben és így az ilyen chequet ez utóbbi útján mutathatja be.

Különösen nem képezhet okot ezen keresztezés mellözé-

sére azon körülmény, hogy a bankárral való állandó összeköttetés nálunk még meg nem honosodott; — eltekintve ugyanis attól, hogy ilyen keresztezett chequet senki sem köteles elfogadni és így azt, ha a behajtása az illetőre nézve bármikből kényelmetlen, nem is fogja elfogadni, mondom eltekintve ettől, ép az a célunk és törekvésünk — és erre maga a tervezet indokolása is ismételten ráutal, — hogy a chequeforgalom szempontjából számbavehető egész közönséget a bankkal való összeköttetésre rászoktassuk, oda neveljük, — mert csak így érhető el a chequeforgalomnak közgazdaságilag legfontosabb végcélja, vagyis a chequeknek a giro-, illetve clearing-műveletekbe való belevonása.

Az a cheque, melyet a kibocsátó vagy a tőle átvevő harmadik személy maga visz az intézvényezetthez, hogy az ellenértéket készpénzben felvegye — sajnos nálunk a chequek legnagyobb része — az a chequeforgalomra nézve elveszett; az nem jelent munka-idő- és pénzmeztakarítást, hanem inkább veszteséget. Meg kell adnunk tehát legalább a lehetőséget arra, hogy valahára nálunk is helyes irányban fejlődjék a cheque-forgalom s ennek egyik főbiztosítója az angol keresztezés.

Minthogy pedig annak a törvénybe való felvétele semmiféle nehézségekbe sem ütközik, és még azon esetben sem vezetne inconvenienciákra, ha várakozásom ellenére közönségünk azzal élni nem akarna, nagy hiba volna annak mellőzésével az ez iránybani fejlődésnek még lehetőségét is elzárni.

Hogy különben mindkétrendű keresztezés minden nehézség nélkül a gyakorlatban meghonosítható s egy és ugyanazon cheque-úrlapon is megfér, mutatja az általam a felsőmagyarországi takarékpénztárnál meghonosított következő úrlap-minta:

FELSŐMAGYARORSZÁGI TAKARÉKPÉNZTÁR RÉSZÉNYTÁRSASÁG

As intézményezett a *esupin elszámolásra* szavakkal keresztetett chequeket csak vala- mely girokönyvfele számlája jartára vja, a két harantontallal keresztetett chequeket pedig csak az esetben feletti ki, ha azt nyilvántos számlájára kötelezett intézet vagy haldsági pénztár mutatja be.

Nr. .... sz.

Nr. .... sz.

évi ..... hó

A FELSŐMAGYARORSZÁGI TAKARÉKPÉNZTÁR RÉSZÉNYTÁRSASÁG, KASSÁN

Die Oberungarische Sparcassa Actiengesellschaft, Kassa

ízesen e cheque ellenében :   zahlen gegen diesen Check :

.....

an die Ordre .....   pendelelére vagy a bemutatónál
oder Überbringer

K

.....

Die besogene Anstalt honorirt eben mit den Worten kassur zur Verrechnung* gebrauchten Check nur durch Gut- schrift auf dem Conto eines ihrer Girokonten ; eben durch zwei Quertitelen gebrauchten Check oder nur in dem Falle, wenn derselbe durch eine zur öffentlichen Rechnungslegung verpflichtete Anstalt oder behördliche Casse präsentirt wird.

Egyes Einer	Tizes Zehner	Százaz Hunderter	Ezres Tausender	Tizezres Zehntausender
1 2 3 4 5 6 7 8 9	1 2 3 4 5 6 7 8 9	1 2 3 4 5 6 7 8 9	1 2 3 4 5 6 7 8 9	1 2 3 4 5 6 7 8 9

A chequehamisítás veszélyének viseléséről.

A kibocsátó és intézvényezett közötti jogviszonynak egyik legfontosabb kérdése, hogy a hamis vagy hamisított cheque beváltásából eredő kárt melyikök tartozik viselni, ha mulasztás a felek egyikét sem terheli.

Ezzel nem tévesztendő össze az a kérdés, hogy a hamis vagy hamisított cheque birtokosának mi a jogi helyzete, — mert e részben a váltótörvény analog rendelkezései kielégítőek; — sem pedig azon eset, midőn akár a kibocsátót a cheque-ürlapok kezelése, kiállítása vagy kiadása, avagy az intézvényezettet annak beváltása körül, avagy pedig mind a kettőt mulasztás terheli, — mert e részben az általános magánjogi elvek kielégítő megoldást nyújtanak.

Hanem mondom arról van szó, hogy mulasztás egyiköket sem terheli és az intézvényezett mégis hamis vagy hamisított chequet vált be; pl. egy helyesen kiállított — de ellenőrizési számszelvevénynyel nem bíró — valódi cheque az eredeti összegmegjelölés vegyi úton oly ügyesen lett eltávolítva és nagyobb összeggel pótolva, hogy a hamisítás — legalább a bemutatás idejében — kellő figyelem daczára sem volt felfedezhető; — vagy az ügyfél utazik, chequekönyvét magával viszi, hirtelenül megbetegszik s eszméletét veszti, s valaki időközben cheque-ürlapjai egyiket ellopja s névaláírását ügyesen hamisítja;

vagy valaki 3 napi üzleti útra távozik, chequekönyvét jól elzárt vasszekrényében hagyva; hazatérve észreveszi, hogy a pénztár feltöretett és ürlapjai egyike felhasználtatott; rögtön értesíti ugyan az intézetet, de már akkor a beváltás fogantositatott;

vagy a segéd álkulcsossal kinyitja főnöke vasszekrényét, egy ürlapot elcsen és ügyes hamisítással fel is használja, — főnöke csak napok mulva veszi ezt észre, mert előbb ürlapra nem volt szüksége stb. Mindez a gyakorlati életből vett példa; kérdés, ki viseli az ilyen szerencsétlen, előre nem látható s teljesen ki nem zárható véletlenekből eredő kárt? Úgy a számlát tartó ügyfelek, mint pedig a bankok szempontjából ez igen

fontos kérdés és azonfelül igen gyakorlati kérdés, mert a chequeforgalomnak főveszedelme az ilyen hamisítás és a bíróságokat Európa-szerte foglalkoztató cheque-perek majdnem kivétel nélkül e kérdés körül forognak.

Egy modern chequetörvény tehát ezen kérdés elől ki nem térhet; megoldhatja azt jól vagy rosszul, de annyi bizonyos, hogy azt megoldania kell, különösen nálunk, a hol az általános magánjog codificálva még hosszú ideig nem lesz és a legegyszerűbb kérdések is mind vita alatt állanak. Az osztrák chequetörvényjavaslat kevés helyes rendelkezéseinek egyike ép a hamis s hamisított cheque-re vonatkozik; annál meglepőbb tehát, hogy az előadói tervezet ezen kérdés szabályozását mellőzi.

Ezen mellőzést nem találok indokoltnak; mert nem áll az, hogy ezen kérdés nem chequejogi, hanem tisztán magánjogi; ép ellenkezőleg, ezen kérdés csakis a chequeforgalomban merülhet fel, tehát különösen specialis jellegű s így a specialis joganyagot felölelni hivatott törvényből helyesen ki nem maradhat.

A váltótörvény analogiájára való utalás sem fogadható el indokul; mert eltékvintve attól, hogy nem volna éppen baj, ha a váltótörvény bizonyos irányban bővebb volna, — a dolog úgy áll, hogy a váltótörvény a kibocsátó és intézvényezett közötti materialis jogviszonnyal egyáltalán nem foglalkozik, — holott a chequetörvény rendelkezései mindenütt és a tervezet szerint is — ezen jogviszonyra is kiterjeszkednek; — ezen rendelkezések pedig bizonyára hézagossak maradnának, ha ezen jogviszony igen fontos mozzanatát hallgatással mellőznék.

Az előadói tervezet ezen kérdést az adott esetekben «az ezek concret alakulása szerint ítélkező bíró eldöntésére kívánja bizni». Ezen az angol stereotip «as the case may be» utasításnak megfelelő kívánság nagyon helyes, midőn arról van szó, hogy mi tekintendő casusnak vagy hogy mi tekintendő mulasztásnak, mi könnyebbnek, mi súlyosabbnak, miként ossza meg a bíró concurráló mulasztás esetén a kárviselést a felek között; ezt tényleg a priori általános szabályban a törvény meg nem állapíthatja s azért kénytelen ezen kérdések eldöntését a bíróra bizni, a kinek feladata lesz a fenforgó, illetve beigazolt összes körülmények számbavételével elbírálni, fen-

forog-e mulasztás, s ha igen, a felek egyikét vagy másikat, illetve mindakettőt terheli-e?

Itten azonban nem erről van szó; hanem azon merőben jogi és minden egyes esetben egyenlő alakban felmerülő és azért egyenlően eldöntendő kérdéstről, hogy mulasztás fenn nem forgása esetén ki viseli a kárt s ehhez képest ki tartozik a mulasztás fenforgását állítani- és bizonyítani.

Ezen kérdésnek mellőzésére pedig nem szolgálhat indokul azon aggály, hogy annak jobbra vagy balra való eldöntésével vagy a bankokat, vagy pedig a cheque-számlát tartó közönséget fogjuk nyugtalanítani; mert hiszen, ha ilyen aggályok mérvadók lehetnének a törvényhozóra, akkor pl. a vasutak szigorúbb felelősségének kérdését sem szabad lett volna eldöntenie; ellenkezőleg ép ilyen kérdésekben kötelessége a törvényhozásnak döntenie, mert a helytelen döntésnél is rosszabb a bizonytalanság.

Nem is képez ezen kérdés eldöntése többé a törvényhozó számára nehézséget, mert úgy az elmélet, mint a gyakorlat ez irányban most már megállapodott.

Figyelemmel arra, hogy a kockázatnak a cheque-számla tulajdonosra való háritása esetleg ennek egész existenciáját veszélyezteti, holott a nagy tőkével s tartalékokkal rendelkező és így hasonlíthatlanul erősebb banknál a károsodás esetleg érzékeny lehet ugyan, de azt létében még sem támadja meg, mint a hogy nem támadta meg a sokkal nagyobb veszélyű váltóhamisítások kockázata: az elmélet is (l. utóljára Fick. «Die Frage der Checkgesetzgebung» Zürich 1897) arra a conclusióra jutott, hogy a hamis vagy hamisított chequenek beváltása azon üzleti esélyekhez (Betriebsunfälle) tartozik, melyek az idegen számlára való pénztári ügyviteltől el nem választhatók és így tehát azok veszélyét az intézvényezett kell hogy elvállalja.

A mi pedig a gyakorlatot illeti, előttünk van az óriási angol-amerikai jogterület, melyen több mint egy évszázad óta a bankok minden további baj nélkül viselik ezen kockázatot és pedig kivétel nélkül; mert téved a tervezet indokolása, midőn azt állítja, hogy az angol váltótörvény 79. §. 3. bekezdése a jóhiszemű intézvényezettre nézve a hamis vagy hamisított

cheque tekintetében bárminő kivételt statuál; a hivatkozott rendelkezés csakis a keresztezés hamisításával szemben védi a jóhiszemű beváltó bankárt, ez pedig csak természetszerű következménye annak, hogy a forgatmány hamis vagy hamisított voltából eredő veszély — az angol váltótörvény 60. §-a szerint ép úgy, mint nálunk — sem éri a jóhiszemű intézvénnyezetet, hanem egyedül a cheque-tulajdonost.

De nem csak az angol gyakorlatban van ezen elv elfogadva, hanem kifejezésre jut az a continentális bíróságok ítéleteiben is; hivatkozom e részben a zürichi kereskedelmi bíróságnak 1898. évi február 13. kelt, a svájcei Bundesgericht által lényegileg helyben hagyott, a zürichi Cantonalbank — A. Tennenbaum & Co. elleni nagy perében hozott — ezen kérdést minden irányban monographiaszerűen feldolgozó ítéletére. (Lásd Zeitschrift für Handelsrecht XLVIII. köt. — új XXXIII—299. l.).

«Fragt es sich» — mondja a Bundesgericht az első bíróssággal egyetértően — «ob die Beklagte der Klägerin Ersatz für die Zahlungen schulde, welche diese auf die gefälschten Checks hin einem unberechtigten Dritten geleistet hat, so ist mit der Vorinstanz davon auszugehen, dass jene Zahlungen auf die Gefahr der Klägerin hin geschahen. Einer Anschauung wonach der Schaden aus der Einlösung eines gefälschten Checks grundsätzlich nicht den einlösenden Bankier, sondern den Checkkunden treffen würde, steht die herrschende Meinung in Wissenschaft und Praxis entgegen und es liesse sich eine solche Anschauung denn auch weder aus einer Gesetzesvorschrift, noch aus der Natur des Checkvertrages begründen.»

Azt hiszem, hogy ilyen körülmények között helyesen járt el az osztrák törvényjavaslat, hogy ezen kérdést is körébe vonta s különösen helyesen járt el akkor, midőn az eredeti tervezettől eltérőleg abszolút s a felek által meg nem változtatható szabályként kimondotta, hogy mulasztás esetét kivéve, a hamis vagy hamisított cheque beváltásából eredő kár egyedül az intézvénnyezett által viselendő.

S azért azt tartom, hogy szükséges, miszerint hasonló szabály a mi törvényünkbe is felvétessék; lehet, hogy az a postatakarékpénztár intézőinek egy pár álmatlan éjszakát fog

okozni, máskülönben azonban bankjaink létét és a cheque-forgalomnak általuk való fejlesztését ép oly kevéssé fogja veszélyeztetni, mint a hogy nem veszélyeztette azt Anglia- vagy Amerikában; legfeljebb azon jótékony hatással lesz, hogy ezen veszélylyel járó üzletet nem akárki, hanem csakis tőkeerős s megfelelően felszerelt bankok fogják folytatni, a mi a cheque-forgalom helyes szervezése szempontjából csakis előny lehet.

Ellenben lényegesen hozzájárulhat ezen rendelkezés ahhoz, hogy a cheque-számlatulajdonosok száma szaporodjék s a mi fő, hogy számlájukon a minimalis összegeken felüli betéteket is tartsanak; — mert ezen rendelkezés hiányában senkinek sem tanácsolhatnám, hogy számláján akár egy fillérrel is többet tartson, mint a mennyit cheque-szerződése értelmében ottan tartani köteles.

A tervezet 16. §-áról.

(A cheque-kiadás hatása az alapügyletre.)

Végül még csak a tervezet 16. §-ával, vagyis azon kérdéssel kívánok bővebben foglalkozni, hogy a visszkereset fentartására szükséges cselekmények elmulasztásának és a visszkereseti igény elévülésének minő befolyás tulajdonittassék a cheque-birtokos jogi helyzetére, a mivel kapcsolatos azon kérdés, hogy a cheque kiadása s átvétele minő befolyással bir az ennek alapjául szolgáló ügyletre.

Ezen kérdések megoldása végett magának a cheque-ügyletnek gazdasági s jogi természetéből kell kiindulnunk.

A fizetés — bár maga mindig egy gazdasági műveletnek corroláriumuma, illetve az ezt felölelő jogügyletnek mintegy tartozéka — történjék az akár solvendi, akár obligandi, akár donandi causa — még sem képez pusztá tény, hanem egy jogviszony létesítésére vagy megszüntetésére, esetleg módosítására irányuló cselekményt, tehát jogügyletet, még pedig a dolog természetere szerint — kétoldalú jogügyletet, vagyis szerződést; magától értetődik azonban abstract szerződést, mely a legkülönbözőbb jogügyletekhez (causához) csatlakozhatik.

A fizetés szerződészerű jellege kidomborodik akkor, ha a

felek a fizetéssel elérni óhajtott czélt (solvendi, obligandi, donandi causa) nem készpénzleolvasással, hanem váltó, érték-papír stb.; avagy pedig cheque átadásával, illetve átvételével kívánják megvalósítani. Senki sem tartozik követelése kiegyenlítése végett chequet elfogadni, a chequenek ily czélbéli átadása s átvétele feltételezi tehát az érdekelt felek beleegyezését és így specialis kétoldalú szerződésnek tekintendő.

Hogy ezen szerződésnek mi a jogi constructiója, az a theoretikusok között még most is élénk vita tárgyát képezi; engedmény, traditio brevi manu, Incassomandat, Zahlungsmandat, mind megannyi különböző elmélet conclusióját képezi. A német parœmia «Anweisung ist keine Zahlung» a kérdés helyes megoldását nagyon megnehezítette; igaza van Brodmann-nak, midőn idézett értekezésében erre vonatkozólag azt mondja: «Es zeigt sich, wie gefährlich Rechtsparœmien, die Vehikel der Gedankenlosigkeit, unter Umständen werden können.» Már a német javaslat indokolása elismeri azonban, hogy ezen szerződés az ismert jogi alakulatok egyikébe sem szorítható: «ein eigenthümliches Rechtsgebilde, welches zwar Elemente verwandter Rechtsinstitute, wie der Anweisung, des Mandates und der Cession in sich aufgenommen hat, sich aber in seiner durchaus selbständigen Ausgestaltung keinem einzelnen dieser Rechtsinstitute unterordnet».

A dolog természete szerint mindezen elméletek ismertetésével s mérlegelésével e helyütt nem foglalkozhatom; constatálom, miszerint nem vitás, hogy a cheque-ügylet a fizetési ügyletek egy neme, melynek hatása, hogy a fizetést több műveletre bontja fel, melyek elseje a cheque átadása, illetve átvétele, utolsója pedig a cheque-nek az intézvényszerzett általi beváltása; vagy mint a tervezet indokolása is helyesen mondja, a cheque kiadása a fizetési műveletnek kezdetét jelenti, mely befejezetté csak akkor válik, ha a chequet az intézvényszerzett beváltja.

Nem vitás továbbá, hogy a cheque-ügylet szerződéses természetéből kifolyólag az átvevőre is nemcsak jogok, de kötelezettségek is hárarnak, különösen azon köteletség, hogy a chequet az intézvényszerzettel minél előbb mutassa, illetve váltassa be s pedig a kibocsátó érdekében, mert ez által végleg

szabadul a cheque-átvevő irányábani kötelezettségétől, illetve válik ez kötelezettjévé, illetve megajándékozottá, a szerint, a mint a cheque-adás solutionis, obligationis vagy donationis causa adatott s mert ez által az intézvényezettal szemben fennálló követelése, illetve az ez által neki nyújtott hitel tényleg azon fokig merítettik ki, melyet az ő nézete vagy gazdasági helyzete megkövetel;

a *cheque-vevő* érdekében pedig azért, mert csak a beváltás által jut az érték tényleges hatalmába s függetlenítetik a kibocsátó sorsától s akaratától s végül a *közgazdaság* érdekében is, mely megköveteli, hogy az egyes értéksere-műveletek menél gyorsabban s simábban bonyolítottassanak le, hogy továbbá a chequek hosszabb ideig ne szaporítsák mesterségesen a forgalmi eszközöket.

A cheque-átvevő, illetve cheque-birtokosnak ezen három szempontból is oly fontos azon kötelezettsége, hogy a chequet az intézvényezettelnél a lehető legrövidebb idő alatt bemutatni tartozik, természetesen csak úgy lesz hatályos, ha az megfelelő sanctióval láttatik el; mennél súlyosabb lesz ez a sanctio, annál inkább lesz biztosítva ezen kötelezettség teljesítése, annál szabatosabb lesz a chequenek közgazdaságilag oly fontos működése és lefolyása — viszont annál nagyobb lesz a veszély, hogy a szigor alkalmazása in concreto méltánytalanságra vezet.

A helyes mértéknek a priori való eltalálása úgyszólván elméleti megállapítása igen nehéz és kockázatos dolog; azért, ha valahol, úgy itten teljes figyelembe vételt igényel azon jogterület gyakorlata, a hol a cheque-forgalom már majdnem másfélszázados *multra* tekint vissza és mintaszerűen működik.

Az angol és észak-amerikai jogterületen pedig elismert jogelv,* hogy az ellenkező bizonyításáig a cheque kiadása és átvétele *feltételes* fizetésnek — conditional payment — tekintendő (kivéve egynéhány észak-amerikai államot pl. Massachusetts és Vermont, a hol a cheque kiadása és átvétele az ellenkező igazolásaig feltétlen fizetésnek tekintendő). Vagyis a cheque-ügylet fizetés hatályával bir, de csak azon feltétel

* Lásd Chalmers «Bills of Exchange» V. kiadás 304. és 305. lapok.

alatt, hogy a cheque kellő időben bemutatás esetén be is váltatik.

Ha tehát a cheque kellő időben történt bemutatás daczára nem váltatott be, a status quo ante feléled; ha azonban viszont a cheque-átvevő a bemutatási (illetve értesítési esetleg óvási) kötelezettségnek eleget nem tett, akkor a cheque-kiadás átvétel feltétlen fizetésnek, — s az igény, melynek kielégítése végett a kérdéses cheque adatott, megszűntnek tekintendő.

«If a bill or note be taken by a creditor as conditional payment, and he is guilty of laches in respect of it, the bill or note is then treated as absolute payment and as between debtor and creditor the debt is discharged». (L. Chalmers fent idézett helyen).*

Vagyis az angol cheque-forgalomban jogszabály, hogy a cheque-kiadás s átvétel feltételes fizetés (tehát nem «Anweisung ist keine Zahlung» sondern «Anweisung is bedingte Zahlung»);

Ha a cheque honoráltatik, az igény, melynek kielégítésére adatott, megszűntnek tekintendő; de megszűntnek tekintendő azon esetben is, ha a cheque idejekorán be nem mutattatott, vagy a szükséges értesítés s óvás elmulasztatott (önként értendő elévülés esetén is);

ha azonban a cheque kellő időben bemutatás daczára dishonoráltatott, megfelelő értesítés esetén a cheque-birtokos tetszése szerint akár a cheque alapján — visszkeresettel — akár pedig az alapügylet alapján fordulhat előzője illetve a kibocsátó ellen;

ha végül a cheque kellő időben bemutatva nem lett vagy az értesítés, esetleg óvás elmulasztatott — a forgató sem a cheque alapján, sem más czímen meg nem támadható.

Ellenben ugyanilyen esetben az elévülési határidőn belül a kibocsátó a cheque-birtokossal szemben gazdagodása erejéig felelős marad.**

* «Ha az idegen vagy saját váltó a hitelező által feltételes fizetésül fogadtatott el (csak) és őt e tekintetben (az érvényesítés körül) mulasztás terheli, az idegen ép úgy, mint a saját váltó feltétlen fizetesként veendő és az adós s hitelező közötti tartozás kiegyenlítve van.»

** Ezen elveket vallja nálunk Nagy Ferencz is váltójogi kézikönyvében (24. l. 17. jegyzet) a váltókiadás joghatálya tekintetében.

Nézzük most már, hogy mi módon intézkedik ezen kérdésekben az előadói tervezet. A 16. §. szerint alapelv, hogy a cheque kiadása s átvétele magában véve semmi hatással sem bír az azzal kiegyenlített szándékolt igényre illetve alapügyletre, még akkor sem, ha a cheque-átvevő azt idejekorán be nem mutatta, vagy az óvásfelvételt elmulasztotta, vagy a visszkeresetet elévülni engedte. Nemcsak az első átvevő a kibocsátóval szemben, de még a későbbi cheque-birtokos saját előzőjével (forgatójával) szemben a cheque egyszerű visszaszolgáltatása mellett a három éves elévülési határidőn belül bármikor visszatérhet az alapigényre, mintha mi sem történt volna, legfeljebb tűrni tartozik azon veszteség beszámítását, melyet a kibocsátó, illetve előzője az elkésett bemutatás által szenvedett.

Egy néhány gyakorlati példa talán jobban fogja illusztrálni ezen szakasz rendelkezéseit.

Házbértartozásom fejében pontosan chequet adok át háztulajdonosomnak, a ki nyugtát is ad arról, hogy a házbért chequeben megkapta; — mint borkereskedő borfogyasztási adóm vagy az általam fejében chequet adok az adóbérlőnek,

valamely nagyobb raktárvállalatnál vagy szállítónál vagy bizományosnál árukat beraktároztam és előleget felvettem volt, az előleg visszatérítése fejében azonban chequet küldtem; —

a törvényes bemutatási határidő leteltével nem értesülök, hogy a cheque dishonoráltatott volna, s így a dolgot rendben levőnek tartom; —

további 1—2 hónap mulva az intézvényezett bank megbukik; — én ekkor a lakásból kihurezolkodni, boromat expedálni, a raktárban levő árukról disponálni akarok, azonban az illető háztulajdonos, adóbérlő, raktáros, szállító vagy bizományos előáll azzal, hogy a cheque még mindig beváltatlanul nála van, ő tehát a chequet nekem visszaszolgáltatja, visszatér az alapkövetelésre s főleg gyakorolja törvényes zálog- illetve visszatartási jogát.

Igaz, hogy a 16. §. szerint én az elkésett bemutatásból eredő veszteségemet az ellenem indított perben felszámíthatom, de a per eldöntéséig sem butorommal sem borommal sem áruimmal nem rendelkezhetem, hacsak a felperesi követelést

ki nem fizetem s a kártérítési per önálló vitelére nem vállalkozom; —

köztudomásulag ezen kártérítési perek nálunk kiválóan élvezetesek.

De azt lehetne mondani, hogy ilyen esetek előfordulhatnak ugyan, azonban mégsem mindennaposak; mert hiszen nem mindennap bukik meg egy—egy bank; — ámde a 16. §. rendelkezése ép kivételes eshetőségekre szól, mert rendszerint a chequebirtokos már a kamatveszteség kikerülése végett is sietni fog a cheque bemutatásával, sőt még ha el is késett, — miután a kibocsátónak nem állott érdekében ellenutasítással élni — a bemutatási határidőn túl is az intézvényezett rendszerint honorálni fogja a chequet; — a kivételes eshetőségre szóló rendelkezéseknél pedig ezen eshetőségek összes consequentiáit szem előtt kell tartanunk.

De ha még nem is gondolunk bankbukásra, még akkor is különféle okokból, rosszakaratból stb. ezen szakasz inconvenientiákra vezethet; pl. háziuramnak a lakbér fejében chequet adok s egyúttal felmondok; három hó múlva — a szállítókocsi már lent vár — én talán üzleti úton távol vagyok — benyit háziuram, visszaadja a chequet s fizetést követel, — ezt a 16 §. értelmében minden baj nélkül teheti, mert az intézvényezett bank meg nem bukott, sőt a bukás lehetőségén felül áll; — én ezzel szemben egyebet nem tehetek, mint fizetek; ha nincs nálam pénz, a bankba kell rohanom, ha pedig az üzleti órák már elmúltak, várnom kell másnapig, közbeeső vásár- vagy ünnepnap mellett pedig harmadnapig.

S így folytathatnám az illustratiót a mindennapi élet, illetve üzletviszonyok egész során; mert a szakasz szerint a cheque-átvevő, — a bankbukás esetét kivéve — tréfa számba fogadhatja a chequet s minden további joghátrány nélkül három éven belül azt visszaszolgáltatva eredeti követelését ép akkor érvényesítheti, mikor az a kibocsátóra nézve legkellemetlenebb.

A legkülönösebb meglepetésben részesülnének azonban a tervezet szerint a cheque forгатói, sőt forгатás nélküli közbeeső birtokosai; sem a váltó, sem a kereskedelmi utalvány, sem a cheque forгатói vagy közbeeső birtokosai semmiféle jog-

rendszerben nem vonhatók visszkereset vagy magántermészetű kereset alá akkor, ha az illető okmány birtokosa a visszkereset fentartására szükségelt jogcselekményeket elmulasztotta, vagy a visszkereseti igényt elévülni engedte; ezt először az osztrák javaslat kísérelte meg — eltérve az eredeti javaslatától — és követi az osztrák javaslatot e részben az előadói tervezet is.

E szerint pl. én egy akár közvetlenül a kibocsátótól, akár másodkézből kapott chequet tovább adok, talán a helyes utat választva saját bankáromnak, a ki azt tovább adja valamely központi banknak; 4—5 hónap telik el, és csak a velem közölt évi, vagy félévi folyószámla-kivonatból értesülök, hogy a kérdéses cheque óvás mellett visszaváltván újból terhemre iratott; igaz, hogy a visszkereseti igény velem szemben elévült, igaz az is, hogy én most már saját előzőim ellen elévülés folytán visszkeresettel nem élhetek, hanem esetleg hosszadalmas, az eredeti talán nagyon kétes alapra támaszkodó rendes pert kénytelen volnék folytatni, de azért a megterhelést mégis minden további compensatio nélkül kénytelen volnék tűrni, mert hiszen a bemutatás idejekorán eszközöltetett s így én a bemutatás elmulasztásából vagy elkéséséből mi kárt sem szenvedtem!

S ép úgy járhatna megfordítva a központi bank a vidéki bankkal szemben, mely a chequet be is mutatta, meg is óvatoltatta ugyan, de elnézésből a központi bankot idejekorán nem értesítette s annak a dishonorált chequet az elévülési időn belül vissza nem küldötte.

De ha nem is vesszük az elévülés eshetőségét s csakis a bemutatás vagy az óvásfelvétel elmulasztását tartanók szem elől, még akkor is ellenkeznek a forgató illetve közbeeső birtokosnak felelősségben tartása az egész üzleti világ és pénzügyi forgalom természetével és biztonságával; — ezen forgalom nem tűrheti meg azt, hogy bármi okból előre nem látott eshetőségek miatt hosszabb ideig damokles-kardok lebegjenek felette különböző — a legnagyobb óvatosság daczára sem kikerülhető — igények és visszigények alakjában; a váltó, cheque és hasonló papirok forgalmának alapját képező szabály az, hogy a mi a kellő időn belől nem óvatoltatott, az «rendben»

van ; az alapon ez ügyfelek javára a jóváírások eszközölhetők, ez további transactiók alapjául szolgálhat.

Nem nyugtathatja meg a pénzügyintézetet az a tudat, hogy ő ha két esztendő múltán követője által megtámadtatik, ezzel szemben perrel védekezhetik s pervesztés esetén saját előzője ellen fordulhat ; mert a pénzügyintézeti forgalom biztonsága megköveteli, hogy ép ilyen perek lehetőségétől legyen megkímélve ; és ez oly fontos érdek, hogy azzal szemben azon eshetőség, miszerint egyes rendkívül ritka és az illető által kellő gondosság mellett kikerülhető esetben valakin méltánytalanság követtetik el, számba sem jöhet.

Azt hiszem tehát, hogy kár lenne ép nekünk e téren a kérdések ilyen megoldásával kísérleteznünk, és hogy teljes megnyugvással alkalmazhatjuk itten is azon jogelveket, miknek helyességét az angol forgalom százados gyakorlat útján kipróbált.

*

Az előadói tervezetnek még több rendelkezése illetve nem-rendekezése szorulna megbeszélésre ; így különösen a kibocsátó csődbejutásának hatálya, a kellő időbeni bemutatásnak az intézvényezett részéről való tanusításra, az esetleges óvás és értesítés ideje, az elévülésre, a visszkereseti igény terjedelme, a bélyegkötelezettség-tekintetében tartalmaz a tervezet rendelkezéseket, melyek nézetem szerint módosítást illetve kiegészítést igényelnek ; viszont nem tartalmaz a tervezet rendelkezéseket a szenvedő chequeképeség tekintetében, értve ez alatt a valódi t. i. a szenvedő váltóképeséggel analog chequeképeséget, nem recipiálja a tervezet a váltótörvény 108—109 §§-aiban szabályozott megtartási jogot stb.

Azonban már amugy is túlhosszú ideig vettem igénybe a t. teljesülés szives türelmét s azért egyelőre ezek tekintetében utalok saját javaslatomra, melyet együletünk ezen felolvasás függelékeként talán újból közzétenni szives lesz az e részben eltérő rendelkezések rövid indokolása kapcsán. Azt tartom azonban s erre már felolvasásom elején utaltam, hogy az egész joganyag mindaddig nem érett meg teljesen a jogászok discussiójára, míg az elsősorban érdekelték, t. i. a pénzügyintéze-

tek, a felvetett kérdések tárgyában enquête útján meg nem hallgattattak; — ha ez megtörtént, akkor ezek véleménye bizonyára nagy befolyással lesz azon érveknek illetve megoldásoknak mérlegelésére, melyek egyfelől az előadói tervezet, másfelől pedig ezen felszólalásom vagy mások felszólalása során előterjesztettek illetve javasoltattak.

Nem rekeszthetem be azonban felolvasásomat annak elismerése nélkül, miszerint az előadói tervezet abban különbözik még előnyösen úgy a német mint az osztrák javaslatoktól, hogy emancipálta magát azok rendőri izü szükkeblü fel fogásától s nem szaporította ezer meg ezer kihágásunkat újabb oly kihágásokkal, melyek a valóban dolosust egyáltalán vissza nem tartják, azonban alkalmasak arra hogy ép a jóhiszemű elemeket bajba keverjék vagy a chequeforgalom teréről elriaszszák.

És abban is különbözik előnyére az előadói tervezet az osztrák javaslattól, hogy a bélyegkötelezettséget is liberalisabb módon szabályozza, midőn a bélyegmentességet legalább bizonyos, rendszerint teljesíthető feltételek mellett megadja.

S azért, hármennyire kifogásolom egyes rendelkezéseit, azzal zárom felolvasásomat, a mivel bevezettem; hogy t. i. az előadói tervezet a maga egészében úgy a német mint az osztrák javaslattal szemben haladást jelent, s ha képesek leszünk valahára egy törvényt alkotni, melyet nem mi veszünk át a szomszédoktól, hanem a szomszédok fognak átvenni mitőlünk, akkor ennek érdeme elsősorban az előadói tervezetet fogja illetni.

Törvényjavaslat a bankutalványról.*

I.

1. §. A bankutalvány (cheque, check, csek) lényeges kellékei:

1. a kiállítás helye, éve, hónapja és napja:

2. az intézvényszerzőnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő;

3. a kibocsátónak feltétlen s ellenszolgáltatástól függővé nem tett utasítása az intézvényszerzőhöz, hogy egy az okiratban számszerűen meghatározott pénzösszeget fizessen. Ha az összegben felül járulékok fizetése is hagyatnék meg, ezen meghagyás nem létezőnek tekintetik;

4. a bankutalvány — vagy cheque — (check, csek) elnevezés magában az okirat szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állittatik ki, annak az illető nyelven divó megfelelő kifejezése;

5. a kibocsátó név vagy cég aláírása.

2. §. A bankutalványban rendeltetéses, vagyis azon személyként, kinek részére vagy rendeltetésére a fizetés teljesítendő, megjelölhető: akár egy megnevezett személy vagy cég, akár a bemutató (birtokos).

A kibocsátó rendeltetésesként önmagát is megjelölheti.

A bankutalvány, melyben a rendeltetéses neve vagy cégé mellett ezen szavak: «vagy a bemutatónak (birtokosnak)» fordulnak elő, — vagy a melyben rendeltetéses megjelölve egyáltalán nincsen — bemutatóra kiállítottnak tekintendő.

* Megjelent először a Jogtudományi Közlönynek 1900. évi június 29-én kelt számában.

3. §. Az intézvényszett neve vagy czége mellett elsőként előforduló hely, ha pedig ilyen hely egyáltalán megjelölve nem volna, a kiállítási hely a bankutalvány fizetési helyének és egyszersmind az intézvényszett lakhelyének tekintendő.

Más fizetési helynek megjelölése nem létezőnek tekintetik.

4. §. A bankutalvány látra (bemutatásra) fizetendő, még akkor is, ha más fizetési időt tartalmaz, vagy fizetési idő benne megjelölve egyáltalán nincsen.

5. §. Ha a bankutalványban a fizetendő pénzösszeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetében a betűkkel kiírt összeg érvényes.

Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.

Ha a bankutalványon ellenőrzési számszelvény is fordul elő, a bankutalvány szövegében megjelölt összeg az ellenőrzési számszelvény felhasználásával meghatározott összeget meghaladó részében nem érvényes.

6. §. Oly okiratból, melyen a bankutalvány lényeges keltekeinek (1. §.) valamelyike hiányzik, e törvény alapján érvényesíthető jogok vagy kötelezettségek nem keletkeznek; vajon az ilyen okirat, illetve az arra vezetett valamely nyilatkozat bír-e s minő joghatálylyal, az az általános magánjog, esetleg a kereskedelmi jog vonatkozó rendelkezései szerint bírálendő el.

A lényeges kellék hiányával egyenlőnek tekintendő, ha az a bankutalványon szándékosan töröltetett ki.

A megtörtént törlés az ellenkező bebizonyításáig szándékosnak vélelmeztetik.

A bankutalvány joghatálya sem a kibocsátó, sem a rendeltvényes, sem az intézvényszett halálával meg nem szűnik; az ezzel ellenkező kikötés hatálytalan.

II.

7. §. A rendeltvényes jogában áll a névre szóló bankutalványt forgatmány útján másra átruházni; ha azonban a kibo-

csátó az ilyen bankutalvány átruházását e szavakkal: «nem rendeletre» vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltotta, a forgatmány csak engedmény joghatályával bir.

A bemutatásra szóló bankutalvány átruházásához annak tényleges átadása elegendő; a ki azonban ilyen bankutalványt forgatmányával ellát, forgatóként felelős.

8. §. A kibocsátó s forgató a bankutalvány tartalma szerint igazolt minden későbbi birtokosnak a bankutalvány kifizetéseért egyetemleg felelős.

9. §. A forgatmány és engedmény alakja és joghatálya tekintetében az 1876. évi XXVII. t.-cz. 9—11., 13—16. §-ai, valamint 12. §-ának 2. bekezdése megfelelőleg alkalmazandók azon eltéréssel, hogy az intézvénnyezettnek forgatmánya, valamint a bankutalvány másolatára vezetett forgatmány joghatálylallyal nem bir, hogy továbbá az intézvénnyezettre szóló forgatmány nyugtának tekintendő.

10. §. Belföldön fizetendő bankutalvány 8 nap alatt fizetés végett bemutatandó.

Ezen határidő belföldön kiállított bankutalványnál a kiállítás napjától, a külföldön kiállított bankutalványnál pedig azon további határidő leteltétől számítandó, mely szükségeltetik, hogy a bankutalvány a kiállítás helyétől — a kiállítási napon eszközölt küldés esetén — a rendes közlekedési eszközökkel a belföldi fizetési helyre érjen.

Ezen 8 napi határidőbe a kiállítási, illetve a külföldről belföldre intézett bankutalványnál a megérkezési nap, továbbá mint végnap a vasárnap és Gergely-naptár szerinti közönséges ünnepnap, valamint Szt. István napja és a külön törvénnyel nemzeti ünnepnek kijelentett nap be nem számítható.

Külföldön fizetendő bankutalvány bemutatási határideje a fizetés helyén uralkodó jog szerint számítandó.

11. §. Ha a bankutalvány az előző szakaszban megállapított bemutatási határidőn belül elszámolás végett oly leszámolási egyletnél lett beszolgáltatva, melynek az intézvénnyezett tagja, vagy melyben egy egyleti tag által képviselve van, vagy ha ezen határidőn belül oly banknak adatik át behajtás végett, mely a bankutalványon az intézvénnyezett által képviselője

(levelezője)-ként meg lett jelölve, a fizetés végetti bemutatás kellő időben megtörténtnek tekintendő.

Azt, hogy a bankutalványon aggálytalan alakban látható képviselő (levelező)-jelölés nem az intézvényezettől ered, a bankutalványkötelezett tartozik igazolni.

12. §. A fizetés hiánya miatt a kibocsátó és a forgatók ellen érvényesíthető viszkereset fentartására szükséges:

1. hogy a bankutalvány az előző két szakaszban megállapított határidőn belől, illetve módon, fizetés, illetve elszámolás vagy behajtás végett bemutatassék;

2. hogy ezen bemutatás megtörténte és a fizetés nem teljesítése igazoltassék.

Ezen igazolás történhetik:

a) a bemutatási határidőn belül — a váltótörvény 98—101. §-ainak megfelelő alkalmazása mellett — felvett óvással;

b) az intézvényezettnek vagy a 11. §. esetében képviselőjének (levelezőjének) a bankutalványra vezetett, a bemutatás kelte feltüntetős általa aláírt nyilatkozatával; ezen nyilatkozatot a bankutalvány birtokosának kívánságára az intézvényezett, illetve képviselője (levelezője) a valósághoz híven kiállítani köteles; ellenesetben kártérítéssel tartozik;

c) a leszámolási egylet tanusítványával, mely szerint a bankutalvány nála elszámolás végett a bemutatási határidőn belől beszolgáltatott s a leszámolás megtagadtatott; ilyen tanusítvány kiállítására a leszámolási egylet csak az esetben köteles, ha ilyenre üzletszabályzata értelmében vállalkozott.

A fizetés nem teljesítésével egyenlő hatályunak tekintendő, ha a bank, mely a bankutalványon az intézvényezett által képviselő (levelező)-ként meg van jelölve, a bankutalvány díjmentes behajtásának elvállalását, illetve a leszámolási egyletben annak elszámolását megtagadja.

13. §. A bankutalvány birtokosa tartozik annak ki nem fizetéséről közvetlen előzőjét legkésőbb, és pedig a 11. §. esetében a bemutatási határidőt követő négy nap alatt, más esetekben pedig a bemutatási határidőt követő két nap alatt írásban értesíteni; e végre azonban elegendő, ha a tudósítás az érintett idő alatt postára adatik.

Egyébként az 1876: XXVII. t.-cz. 45. §-ának 2. és 3. be-

kezdése, valamint 46. és 47. §§-ai a bankutalványra megfelelően alkalmazandók.

14. §. A 12. §. szerint fentartott visszkereseti igény az 1876:XXVII. t.-cz. 49. §-a szerint érvényesíthető és kiterjed:

1. a ki nem fizetett bankutalvány összege és ennek a bemutatástól számítandó 6 % kamataira;
2. az óvási és egyéb költségekre;
3. 1 %-nyi utalványdíjra.

Az 1876:XXVII. t.-cz. 50. §-ának utolsó három bekezdése, valamint 52. §-a ezen összegek számítási módjára megfelelően alkalmazandó.

A bankutalvány kötelezett csak oly kifogásokkal élhet, melyek magán a bankutalványon vagy a közte s a bankutalvány birtokosa között fenforgó viszonyon alapulnak. A bankutalvány hitelező jogai tekintetében egyébként az 1876:XXVII. t.-cz. 91., 93., 94. §-ai megfelelően alkalmazandók.

15. §. Minden bankutalvány kötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki az előző szakaszban említett összegek lefizetése mellett a nyugtatványozott bankutalvány és netalán felvett óvás kiadassék s csak ezek kiadása mellett köteles fizetni.

Ha több kötelezett ajánl fizetést, a bankutalvány-birtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legfőbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

Az 1876:XXVII. t.-cz. 55. §-a bankutalvány forgatójára is alkalmazandó.

III.

16. §. A bemutatóra szóló bankutalványnál a tulajdoni minőség a bankutalvány birtoka, egyéb forgatott bankutalványnál az 1876:XXVII. t.-cz. 36. §-ának 1. és 2. bekezdése szerint igazoltatik.

A fizető a hátiratok valóságát vizsgálni nem tartozik.

17. §. Az intézvényezett csak a bankutalvány kiadása ellenében köteles fizetni; kivánatára a bankutalvány nyugtatandó.

Részletfizetést a bankutalvány birtokosa elfogadni nem

tartozik. A fizetésre az 1876: XXVII. t.-cz. 37. §-a megfelelően alkalmazandó.

Ha a bankutalvány a bemutatási határidőn belől be nem mutattatik, a kibocsátó az ezen határidőt követő 2-ik köznapi leteltével a bankutalvány-összeget az utalványbirtokos veszélyére s költségére birói letétbe helyezheti s az intézvényezettet az utalvány beváltásától eltilthatja. A letétel körüli költségek kérelemre biróilag megállapítandók és a letett összegből a letevőnek visszautalándók.

18. §. A fizetés végetti bemutatás és az óvásfelvétel helye és ideje tekintetében az 1876: XXVII. t.-cz. 102. §-a azon kiegészítéssel, illetve eltéréssel alkalmazandó, hogy ezen cselekmények csak köznapon és pedig, a 32. §-ban foglalt kivételtől eltekintve, délelőtt 9—12 óra között eszközölnődök.

19. §. A bankutalvány birtokosa a bankutalványból kifolyólag — a 12., 22. s 29. §§-okban megjelölt kártérítési igények kivételével — az intézvényezettel szemben követelési, illetve kereseti joggal nem bír.

A bankutalványra vezetett elfogadási nyilatkozat hatálytalan.

IV.

20. §. Ha a kibocsátó vagy egy későbbi birtokos, a bankutalvány első lapján a szövegen keresztül e szavakat: «csupán elszámolásra», illetve a mennyiben a bankutalvány nem magyar nyelven volna kiállítva, az ennek megfelelő hasonló kifejezést írja vagy nyomatja, az intézvényezett a bankutalványt pénzben ki nem fizetheti, hanem azt csakis jóváírás (elszámolás) útján egyenlítheti ki.

Ezen jóváírás (elszámolás) a fizetéssel egyenlő hatályú beváltásnak, annak megtagadása pedig a fizetés megtagadásának tekintendő és a bankutalványbirtokos visszkereseti igényét ez utóbbi esetben a 12., illetve 14. §§-ok szerint érvényesítheti.

21. §. Ha a kibocsátó vagy egy későbbi birtokos a bankutalvány előlapján a szövegen át két keresztvonalat húz, az intézvényezett a bankutalványt csakis az esetben fizetheti ki, ha ezt nyilvános számadásra kötelezett intézet vagy hatósági pénztár mutatja be.

22. §. Az előző két szakaszban körülírt keresztezés vissza nem vonható.

Ha az intézvényszerző az előző két szakasz rendelkezése alá eső bankutalványra az ott megjelölt módozatoktól eltérőleg fizetést eszközöl, az ebből eredő kárért felelős, ha csak nem igazolja, hogy a keresztezést kellő gondosság alkalmazása mellett sem észlelhette.

Az intézvényszerző vizsgálni nem tartozik, vajjon a keresztezés egy arra jogosítottól ered-e vagy sem.

23. §. Fedezetnek azon pénzösszeg tekintendő, melynek erejéig az intézvényszerző a kibocsátó bankutalványainak beváltására a kibocsátóval szemben — előzetes megállapodásuk értelmében — kötelezettséget vállalt.

Ezen megállapodás — chequeszerződés — ellenkező kikötés hiányában a kibocsátó halálával nem veszti hatályát.

Az intézvényszerző, a ki — a 24. és 25. §§-okban megállapított esetek kivételével — a törvényes kellékeknek megfelelő bankutalványt a kellő fedezet fenforgása daczára a bemutatási határidőn belül pontosan be nem váltja, a kibocsátónak teljes kártérítéssel tartozik.

24. §. Az intézvényszerző a bankutalványt a kibocsátó terhére be nem válthatja, ha a kibocsátótól a bankutalvány beváltása előtt a beváltást megtiltó ellenutasítást kapott.

Ilyen ellenutasítás-vételéig az intézvényszerző a bankutalványt a kibocsátó terhére, még a bemutatási határidő letelte után is, beválthatja.

25. §. A fedezet hatósági lefoglalása vagy a kibocsátó gondnokság alá helyezése vagy csődbejutása esetén az intézvényszerző a bankutalványt a kibocsátó, illetve fedezete terhére mindaddig beválthatja, míg a lefoglalásról, illetve a kibocsátó gondnokság alá való helyezéséről vagy csődbejutásáról értesült.

Azon körülményt, hogy az intézvényszerző a gondnokság alá való helyezés vagy csődnyitásról a bankutalvány beváltása előtt értesült, még akkor is a kibocsátó gondnoka, illetve a csődtömeg tartozik bizonyítani, ha a beváltás a gondnokság alá helyezési, illetve csődnyitási határozatnak a hivatalos hirdalásban történt közzététele után eszközöltetett.

A bankutalvány beváltása az intézvényszerzővel szemben az

1881 ; XVII. t.-cz. I. részének III. fejezete alapján meg nem támadható.

26. §. A hamis és hamisított bankutalványokra az 1876. évi XXVII. t.-cz. 81. és 82. §§-ainak rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

A hamis vagy hamisított bankutalvány beváltásából eredő kár az intézvényezettet terheli s annak megtérítését, illetve a fedezetből való leszámítását csak abban az esetben követelheti a bankutalványon nevezett, illetve az aláírt kibocsátótól, a mennyiben az illető a hamis bankutalvány kiállítása, illetve a bankutalvány hamisítása s ezek beváltásának meggátolása végett szokásos intézkedések betartása körül a kellő gondosságot elmulasztotta. Az ezzel ellenkező kikötés hatálytalan.

27. §. A kibocsátó által a bankutalvány kiállítására s az intézvényezett irányában képviseltetésére feljogosító és az intézvényezettnek átadott meghatalmazás hatályát — ha csak ennek ellenkezője ki nem köttetett — a kibocsátó halála folytán el nem vesztí és mindaddig kötelező, míg annak visszavonásáról az intézvényezett a kibocsátó, illetve jogutódjának írásbeli bejelentéséből nem értesül.

V.

28. §. Az elveszett bankutalvány tulajdonosa követelheti, hogy a kibocsátó ezen bankutalvány beváltását az intézvényezettnél a tulajdonos által továbbítandó ellenutasítással tiltsa be.

A kibocsátó az elveszett bankutalvány tulajdonosa vonatkozó felhívásának lehetőleg gyorsan eleget tenni tartozik, azonban a bemutatási határidőn belől — és képviselő (levelező) megjelöléssel ellátott bankutalványnál a bemutatási határidőt követő második köznapon belől is — csak az esetre, ha az elveszett bankutalvány tulajdonosa megfelelő biztosítékot nyújt.

Az ellenutasítás átvételéről a tulajdonos az elveszett bankutalvány lényeges ismérveit is tartalmazó írásbeli elismervényt adni köteles s az ellenutasítás kiadásából a kibocsátót érő károk s költségekért felelős.

A biztosítéknak a teljes visszkereseti összeg tíz százaléká-

nak fedezetére elegendőnek kell lennie; módozatát s elhelyezését a felek egyetértőleg állapíthatják meg; ha azonban e tekintetben meg nem egyezhetnek, a biztosítandó összeg a bankutalvány fizetési helyére illetékes bíróságnál készpénzben leteendő.

A biztosíték a letevőnek visszaadandó; ha az intézvénnyezett tanusítványával igazolja, miszerint

1. az elveszett bankutalvány az ellenutasítás vétele előtt az intézvénnyezett által beváltatott, vagy hogy

2. az elveszett bankutalvány sem az ellenutasítás vételéig, sem a bemutatási határidő leteltéig, illetve képviselő (levelező) megjelöléssel ellátott bankutalványnál — a bemutatási határidő leteltét követő második köznapig (bezárólag) beváltás végett be nem mutattatott.

A biztosíték a kibocsátónak kiadandó, ha az elveszettnek állított bankutalvány tényleges s a 16. §. szerint igazolt birtokosa ezt kellő időben beváltás, illetve behajtás végett bemutatta s a be nem váltás miatt a kibocsátó ellen visszkeresetet indít.

A biztosíték kiadása ez utóbbi esetben a keresetre hozott sommás végzés (fizetési meghagyás) s ha ilyen ki nem bocsátott, a marasztaló elsőbírósági ítélet egyik példánya s ezen szakasz 3. bekezdésében említett írásbeli elismervény bemutatása alapján a bíróság által a letevő meghallgatása nélkül rendelendő el és a kiutaló végzés jogerejének bevárása nélkül foganatosítandó.

A kibocsátó az előző bekezdés szerint felvett biztosítékból az ezen szakasz harmadik bekezdésében körülírt kára s költségeinek fedezése után fennmaradó összeget a letevőnek kiadni köteles.

29. §. Ha az intézvénnyezett az előző szakaszban körülírt ellenutasítás vételéig az elveszett bankutalványt be nem váltotta, ez utóbbinak tulajdonosa — a mennyiben a kibocsátó ellen a visszkereseti esetleg pedig a gazdagodási igényt (31. §.) érvényesíteni kívánja — az elveszett bankutalvány megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti.

A kérvényező köteles az elveszett bankutalvány másolatát bemutatni, vagy legalább lényeges tartalmát megjelölni, a bankutalvány előbbi birtoklását kimutatni s az intézvénnyezett tanu-

sítványával igazolni, hogy azon bankutalvány be nem váltatott s annak beváltása a kibocsátó által betiltatott.

Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találja, a hivatalos lapban háromszor és a bíróság székhelyén esetleg megjelenő lapban egyszer közzéteendő hirdetményt bocsát ki, melyben a bankutalvány birtokosát felszólítja, hogy igényeit a bankutalvány felmutatása mellett 45 nap alatt jelentse be.

A 45 napi határidő a hirdetménynek a hivatalos hírlapban történt első megjelenését követő naptól számítottatik.

A megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a bankutalványtulajdonos visszkereseti esetleg pedig gazdagodási igényét (31. §.) a kibocsátó ellen érvényesítheti, azonban a megsemmisítésig csak azt követelheti, hogy a kibocsátó a megfelelő összeget bírói kezekhez tegye le.

Ha a kibocsátott hirdetmény folytán bankutalványbirtokosul senki sem jelentkezett, a bankutalvány semmisnek nyilvánítottatik; ha a birtokos a bankutalványt a kitűzött határidő alatt bemutatja, a megsemmisítési eljárás megszüntettetik, a bemutatónak a bankutalvány visszaadatik és a kérvényező tulajdoni jogának a bankutalvány birtokosa elleni érvényesítésére 30 napi záros határidő kitűzése mellett a törvény rendes útjára utasítottatik.

Ha a kérvényező az előző bekezdés szerint kitűzött záros határidőt követő 8 nap alatt a per folyamatba tételét nem igazolja az ezen szakasz 5. bekezdése vagy a 17. §. utolsó bekezdése szerint a kibocsátó által esetleg letett összeg a bankutalvány beterjesztése ellenében a bankutalvány birtokosának kiutalandó, a bankutalvány pedig a kibocsátónak kiadandó.

A ki bankutalványbirtokosi minőségét a 16. §. határozatai szerint igazolja, a bankutalvány kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél rosszhiszeműség vagy a kellő gondosság elmulasztása terheli.

A kibocsátó, a ki az előző szakasz ellenére az ellenutastást és az intézküvénnyezett, ki az ezen s az előző szakaszban említett tanusítványt ki nem adja, az elveszett bankutalvány tulajdonosának teljes kártérítéssel tartozik.

30. §. A kibocsátó s a többi előzők elleni visszkereseti igény elévül:

1. három hónap alatt, ha a bankutalvány Európában volt fizetendő, Islandot és a Farői szigeteket kivéve;

2. hat hónap alatt, ha a bankutalvány Islandban vagy a Farői szigeteken vagy valamely Európán kívüli területen volt fizetendő.

Az elévülés kezdődik a bankutalványbirtokos ellen a bemutatási határidő leteltétől, a forgató ellen, ha előbb fizetett mintsem ellene kereset indított, a fizetés napjától, minden más esetben pedig a keresetlevél kézbesítése napjától.

Az 1876. évi XXVII. t.-cz. 87. és 88. §-ai, valamint az 1881. évi XVII. t.-cz. 15. §-a ezen elévülésre megfelelően alkalmazandók.

31. §. A bankutalvány azon követelést, melynek kiegyenlítésére adatott, megszünteti, ha beváltatott, vagy ha a törvényes határidőn belül be nem mutattatott vagy ha elévült.

Ha a kibocsátó visszkereseti kötelezettsége akár a bemutatási határidő elmulasztása, akár pedig elévülés folytán megszűnt, a bankutalvány birtokosával szemben csak annyiban marad kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodnék; az ellenkezőnek bebizonyításáig a kibocsátó a be nem váltott bankutalvány összegével gazdagodottnak tekintendő.

Ha azonban az intézvényszerzett időközben fizetéseit beszüntette vagy csődbe jutott s a kibocsátó a bankutalvány elkésztett érvényesítése folytán magasabb összeggel maradt az intézvényszerzett hitelezője: a visszkereseti igényt vesztett bankutalvány birtokosa gazdagodási igényének azon része fejében, mely ezen többletnek megfelel, csak azt követelheti, hogy a kibocsátó neki az intézvényszerzettel szemben fennálló fedezeti követelésének ezen többletét a behajthatóság iránti szavatosság nélkül engedményezze; az engedményezés költsége a bankutalványbirtokost terheli.

A gazdagodási igény érvényesítésére az eredeti bankutalvány vagy a megsemmisítési végzés (29. §.) birtoka szükséges.

A gazdagodási, valamint minden e törvény alapján érvényesíthető egyéb igény — a mennyiben az különben az előző szakasz alapján már el nem évült — a bemutatási határidő leteltétől számított három év alatt évül el.

32. §. A kereskedelmi miniszter rendeletileg fogja meg-

határozni, hogy mely egyesület tekintendő a jelen törvény értelmében leszámolási egyesületnek.

Oly bankutalvány, mely a leszámolási egyesület valamely tagja mint intézvényezettnek a leszámolási egyesület üzleti óráiban elszámolás végett bemutatattatik, elszámoltnak tekintendő, ha az egyesület szabályzata szerinti záróráig a bemutatás napján a bemutatónak vissza nem szolgáltatatik.

Oly bankutalvány, mely a rajta az intézvényezett képviselője- (levelezője)-ként megnevezettnek, a leszámolási egyesületben elszámolás, az egyesületen kívül pedig behajtás végett átadott, elszámolt, illetve behajtottnak tekintendő, ha — a mennyiben a bemutatás helyén fizetendő, a bemutatást követő köznapon, a mennyiben pedig más helyen fizetendő, a bemutatás napjától számított három köznapon belül a bemutatónak vissza nem szolgáltatatik; a visszaszolgáltatás idejekorán történtnek tekintendő akkor is, ha ezen három napon belül az illető bankutalvány akár az intézvényezett, akár pedig ennek képviselője által a bemutató címére postára adatott.

Az intézvényezett képviselője (levelezője) tartozik a neki elszámolás, illetve behajtás végett átadott bankutalványt, a helyben lakó intézvényezettnek az átvétel napján délutáni 5 óráig bemutatni, a más helyen lakó intézvényezettnek pedig az átvétel napján elküldeni; ha ez utóbbi esetben ezen küldést követő harmadik köznap 9 órájáig a bankutalványt vissza nem kapja vagy arról, hogy ez a bemutatónak közvetlenül visszaküldetett, az intézvényezettől nem értesül, a bankutalvány az intézvényezett által beváltottnak tekintendő

33. §. Az 1876. XXVII. t.-cz.-nek:

1. a váltót aláírt személyek cselekvési képességét (1—2. §§.);
2. a külföldi törvényhozást (95—97. §§.);
3. a hiányos aláírásokat (104—105. §§.);
4. a megtartási jogot (108—109. §§.);
5. az átmeneti intézkedéseket (115—117. §§.) tárgyazó rendelkezései a bankutalványra megfelelően alkalmazandók.

Ott, a hol az 1876. XXVII. t.-cz.-nek e törvény által a bankutalványra kiterjesztett rendelkezéseiben, váltóról, váltójog vagy váltójogi kötelezésről tétetik említés, a bankutal-

ványra való vonatkozásban bankutalvány, e törvény, illetve e törvény szerinti kötelezés értendő.

34. §. A bankutalvány-ügyekben követendő bírói peres és peren kívüli eljárás a váltóeljárás elvei szerint külön igazságügyminiszteri rendelettel lesz szabályozandó.

35. §. A minden lényeges kellékkel ellátott bankutalvány, az arra ezen törvény értelmében vezetett minden nyilatkozat és nyugta, a 12., 28., 29. §§. értelmében kiállított elismervény és tanusítvány bélyegmentes.

Jövedékkihágást követ el és az első fokozat szerint számítandó bélyegilleték ötvenszeresével, de legalább 200 korona pénzbüntetéssel büntetendő, a ki az általa kibocsátott bankutalványt szándékosan nem keltezi vagy a valóságnál későbbi keletről állítja ki, vagy ezen körülményt tudva ilyen bankutalványt elfogad, tovább ad vagy kifizet.

Azon intézvényszerzett, a ki a kibocsátó bankutalványát nem ennek mindenkor esedékes pénzbeli követelése alapján váltja be, tartozik ezen beváltott bankutalványok jegyzékét minden hó végével az illetékes adóhivatalnak bemutatni s ugyanott az azok után az első fokozat szerint számítandó bélyegilletéket készpénzben leróni.

Ennek elmulasztása az előző bekezdés szerint büntetendő jövedéki kihágást képez.

36. §. A jelen törvény ..... évi ..... hó 1-én lép hatályba. Végrehajtásával a kereskedelemügyi miniszter, pénzügyminiszter, valamint az igazságügyminiszter, illetőleg Horvát-Szlavonországban a törvénykezés tekintetében a horvát-szlavon-dalmátországi bán bizatnak meg.

Indokolás.

Ezen javaslat azon része, mely lényegileg egyezik az előadói tervezettel, az ez utóbbihoz fűzött részletes indokolás mellett további indokolásra nem szorul.

A javaslatnak azon része, mely az előadói tervezettől eltér, az ez utóbbi tekintetében az e füzetben közölt felolvasás során előterjesztett bírálatban találja — legalább a főbb pontokban — indokolását; az egyes, ottan nem érintett részletek

rövid indokolása — a mennyiben ilyen szükségesnek látszik — a következő:

5. §. utolsó bekezdése. — Már a hivatkozott felolvasás során kiemeltetett a számszelvény jelentősége s az e tekintetben kifejlődött gyakorlat helyessége. E szerint elfogadott szabály, hogy az intézvényszerű a chequet magasabb összeg erejéig mint a mennyit a számszelvény feltüntet, nem honorálja. Vagyis, ha pl. a cheque — bankutalvány — szövege 6000 K-ról szól, a számszelvény azonban csak 5000 K-t mutat fel maximális határként — a bankutalvány 5000 K erejéig fog honoráltatni, ellenben ha a cheque szövege 5000 K-ról szól, a számszelvény azonban 6000 K-t mutat fel maximális határként, a cheque szintén csak 5000 k.-ig honoráltatik.

Ezen gyakorlatnak felel meg az idézett bekezdés is.

12. §. A modern forgalom a bemutatás és nemfizetés tényének lehetőleg gyors és egyszerű igazolását teszi kívánatossá s tekintettel arra, hogy a cheque intézvényszerűtje a gyakorlatban majdnem kivétel nélkül valamely bank (postatakarékpénztár), tehát nyilvános jellegű intézmény lesz, megnyugtató bizonyítéknak fogadható él az intézvényszerűtnek a dishonorált chequere vonatkozó tanusítványa; nehogy azonban az intézvényszerűt ezen tanusítvány rávezetését megtagadja — mire jogos indoka nem igen lehet — szükséges, hogy a megtagadás a kártérítési kötelezettség sanctiójával láttassék el.

Ép oly megnyugtató bizonyítéknak fogadható el természetesen a leszámolási egylet megfelelő tanusítványa; nem volna azonban czélszerű az egyletet ilyen tanusítások kiállítására feltétlenül kötelezni; — mert az intézvényszerűt tanusítási kötelezettsége mellett ilyenre szükség nincsen s mert az illető egylet forgalmától s belső szervezetétől fog függni, vajjon ilyen tanusítások kiállítására egyáltalán vállalkozhatik-e.

Fennmarad különben a cheque-birtokosnak azon joga, hogy a dishonorálást szabályszerű óvással is igazolja; azonban a váltótörvény 20. §-ának analogiája szerint megkövetelendő, hogy az óvás a bemutatási határidőn belől vétessék föl — mivel különben pl. az előadói tervezet 15. §. utolsó bekezdése szerint — a bemutatási határidő valósággal nem 8, hanem 9 napra terjedne.

13. §. A 11. §. esetében az intézvényezettet képviselő bank a neki behajtás, illetve elszámolás végett átadott bankutalványt előbb agnoscalás végett az intézvényezetthez beküldi s csak ennek válasza, illetve válaszának kellő időbeni be nem érkezése alapján nyilatkozhatik a bankutalvány honorálása vagy dishonorálása kérdésében; a bemutató cheque-birtokos ilyen esetekben nem lehetne azon helyzetben, hogy már a bemutatási határidőt követő második napon értesítse előzőjét; ilyen esetekben tehát az értesítési határidő további két nappal meghosszabbítandó.

14. §. A visszkereseti igény mérve tekintetében első kérdés vajon a váltótörvénynek halmozott visszkereseti számítási módszere (váltótörvény 50—51. §§.) alkalmaztassék-e a bankutalványra is? az előadói tervezet (21. §. 7.) ezen kérdést igencélőleg oldja meg. — Ezen megoldás azonban nem felel meg a bankutalvány gazdasági természetének; szükséges ugyan jogi szempontból, hogy a bankutalvány forgatható legyen, de gazdasági természetének megfelelő, hogy a gyakorlatban lehetőleg ne tulajdonátruházás, hanem csak behajtás céljából forgatassék; vagyis, a ki bankutalványt kap a kibocsátótól, az ne fizessen tovább azzal, hanem adja át azt mielőbb behajtás, illetve jóváhagyás végett saját bankárjának. Ha pedig maga akar bankutalvánnyal fizetni, állítson ki saját számlája alapján új bankutalványt. A váltó ép ellenkezőleg annál inkább felel meg hivatásának, mennél több forgatmányon megy keresztül. Azért tehát ez utóbbinál a cumulativ visszkereseti rendszer — mint a mely a forgathatóságot előmozdítja — igen is indokolt, míg viszont a bankutalványnál az egyszerű visszkereseti számítás módszere elegendő.

Egy további kérdés, vajon a váltótörvény által elfogadott $\frac{1}{3}\%$ váltódíj elegendő kárpótlásnak tekintendő-e azon kárért s kellemetlenségért, melyet a cheque-birtokos a dishonorálás által szenvedett; — az előadó tervezet ezen kérdésre is igennel felel.

Hogy ezen $\frac{1}{3}\%$ váltódíj a cheque dishonorálásával szemben nem elegendő, azt szerző (l. «Cheque» című tanulmány 248. s köv. lapjait) más helyütt bővebben kifejtette; legalább is 1%, azon díj, melyre a bankutalványbirtokos igényt tarthat; de ez a gyakorlatban elegendő is lesz arra, hogy a jóhiszemű ki-

bocsátó a bankutalvány kiadása vagy az ellenutasítás alkalmazása körül óvatosan járjon el.

A netaláni rosszhiszemű kibocsátót természetesen sem a magasabb százalék, sem a netaláni pénzbüntetés nem fogja elriasztani.

A 14. §. utolsó bekezdésébe a váltótörvény 92. §-a helyett a kereskedelmi törvénynek szabatosabb 296. §. utolsó bekezdése recipiáltatott.

17. §. Semmi érdek sem követeli, hogy a bankutalványok anonymitása megvédessék; ellenben sokszor jogos érdeke lehet a kibocsátónak vagy intézvényszerzettnek, miszerint megállapíthassa még a bemutatóra szóló bankutalványnál is, hogy ki vette föl tényleg a bankutalvány értékét. Czélszerűbbnek mutatkozik tehát, ha az intézvényszerzettnek megengedtetik, miszerint bármilyen bankutalvány nyugtázását követelhesse.

A 17. §. utolsó bekezdése a váltótörvény 40. §-ához hasonló indokokon alapul.

18. §. A pénzügyi forgalom a délelőtti órákban bonyolítottatik le a külvilággal szemben; a délutáni órákban eszközöltetik a délelőtt átvett ügyek belső elintézése, expedialása; czélszerű tehát a bankutalvány bemutatása körüli cselekményeket a délelőtti órákra szorítani, annál is inkább, mert pl. a behajtás végett (11. §.) átvett bankutalványok még az nap továbbítandók (32. §.).

Kivétel volt azonban megállapítandó a dolog természete szerint a képviselő bankár (32. §. 4. bek.) és a leszámoló egy-let tekintetében, mivel ez utóbbi maga állapítja meg elszámolási üzleti óráit.

23. §. A bankutalvány a dolog természete szerint rendes körülmények között a bemutatási határidőn belől fog bemutatni; ha ezen túl praesentáltatik, akkor ez annak a jele, hogy valami rendellenesség fenforgott vagy fenforog. Czélszerű tehát, ha az intézvényszerzetre bizatik, hogy az eset körülményei szerint mérlegelje, vajjon a késés daczára nem forog-e fenn aggály. A bemutatási határidőn túl tehát az intézvényszerzett kártérítési kötelezettség nélkül jogosítandó fel a fizetés megtagadására, annak daczára, hogy ellenutasítás hiányában (24. §. 2. bek.) a bankutalványt a kibocsátó terhére még mindig be fogja válthatni.

Az angol jog szerint a kibocsátó halálával a cheque ugyan nem veszti el joghatályát, mégis azonban az intézvényezett azt a kibocsátó terhére be nem válthatja, mihelyt ennek haláláról értesült. Kétségtelen, hogy ép az ügyfél halála után legnagyobb a veszedelem, miszerint az elhunyt kezei között volt őrlapok felhasználásával a hagyaték megkárosítottatik s hogy azért az angol jog vonatkozó rendelkezése eléggé indokolt; mint-hogy azonban a modern forgalmi jog az egyén halálának lehetőleg csekély befolyást enged az általa életében folyamatba tett ügyletek lebonyolítására, minthogy továbbá az ügyfélnek — ha ezt specialis viszonyai (gyermektelen sat.) szükségessé teszik — módjában van a chequeszerződésben eltérőleg intézkedni s minthogy végül az örökösök is azonnali ellenutasítással a fedezet további igénybevételét megakaszthatják: célszerűbbnek mutatkozik annak kimondása, hogy a chequeszerződés — ellenkező kikötés hiányában — a kibocsátó halálával hatályát nem veszti.

A vonatkozó rendelkezés kifejezett felvételét pedig szükségessé teszi azon körülmény, hogy a chequeszerződés közel áll a mandatumhoz s így hallgatás esetén vita tárgyát képezhetné, vajjon a kibocsátó halálával nem-e szűnt meg a chequeszerződésben foglalt megbízás.

25. §. Valamint a kibocsátó halála nem szünteti meg a bankutalvány hatályát, ép úgy nem lehet annak hatályára (viszkereset sat.) befolyással azon körülmény, hogy a kibocsátó a bankutalványnak kiadása után szerződő képességét veszítette, csődbe jutott vagy hogy a fedezet a kibocsátó ellen irányuló hatósági intézkedéssel zár alá vétetett.

Nem is az ilyen bankutalvány joghatálya képezi a kérdés tárgyát, hanem az (és az előadói tervezet helytelen szövegezése daczára is nyilván erre célzott), vajjon az intézvényezett a felsorolt körülmények valamelyikének bekövetkeztével az ezt megelőzőleg kiadott bankutalványt a fedezet terhére beválthatja-e. Figyelembe véve, hogy a «fedezet» feletti rendelkezési jog ezen körülmények bármelyikének bekövetkeztével többé nem az ügyfelet, hanem a hatóságilag kirendelt személyt illeti, hogy továbbá a gondnokság alá helyezés esetében is a hatósági intézkedések könnyű kijátszására vezetne, ha nem a

gondnok, hanem az intézvényezett volna hivatva vizsgálni s elbírálni, vajjon a bemutatott bankutalvány tényleg a szerződő képesség elvesztése előtt adatott-e ki, avagy később s hogy végül az intézvényezettre is veszélylyel járna, ha ilyen kérdés eldöntésébe bocsátkoznék: helyesebb annak kijelentése, hogy az intézvényezett ezen esetek bármelyikének bekövetkeztével a fedezet terhére bankutalványt többé egyáltalán be nem válthat.

Önként értetődik és ezt az előadói tervezet a csőd tekintetében szintén kimondja, hogy ezen beváltási tilalom csak azon időponttal kezdődik, a melyben az intézvényezett ezen körülmény fenforgásáról tudomást szerzett.

Tekintettel azonban arra, hogy a bankoktól meg nem követelhető, miszerint a hivatalos lapban megjelenő számtalan hirdetményt figyelemmel kísérik, hogy továbbá a gondnok, illetve tömeggondnoknak módjában áll kirendelése után rögtön a bankot kiértésíteni, a postatakarékpénztár szabályzata megfelelő rendelkezésének analogiájára szükséges annak kijelentése, hogy a hírlapi közzététel még nem igazolja az intézvényezett értesülését.

Tekintettel továbbá arra, hogy csak a csődnyitásról való értesülésnek tulajdonítatik a beváltást megtiltó hatály, nem pedig egyúttal a fizetésmegszüntetésnek, nem pedig azért, mert a bank sem jogi helyzete, sem gazdasági szerepe alapján nem lehet hivatva annak vizsgálatára: bekövetkezett-e már a fizetésmegszüntetés stádiuma, károsítani akarja-e az ügyfél a hitelezőket avagy sem, a bankok érdekében és kételyek kikerülése végett kimondandó, hogy a bankutalvány beváltása az intézvényezettel szemben meg nem támadható.

28. §. Az előadói tervezet 19. és 20. §§-ainak birálata kapcsán kimutattatott, hogy mihelyt a kibocsátó ellenutasítása az intézvényezettet feltétlenül kötelezi, mindazon esetekben, midőn a bankutalvány a kibocsátó kezéből vesz el (pl. segédje, küldönce azt útközben elveszti, a bankutalványt tartalmazó levél a postán elvész vagy kifosztatik sat.) — s ez a leggyakoribb eset, — a törvény további rendelkezésére szükség nincsen; a kibocsátó értesülvén az elveszésről, nyomban s a lehető legrövidebb úton s módon ellenutasítással él s ha az idejekorán vagyis az elveszett bankutalvány bemutatása előtt az intézvényezetthez érkezik, a bankutalvány beváltása meg van akasztva:

További hirdetményi eljárás sat. felesleges, mert az, ha a bankutalvány időközben jóhiszemű s kellően legitimált birtokos kezébe kerül, ennek visszkeresete ellen amúgy sem véd, minden más esetben pedig a kibocsátó a netaláni keresettel szemben a per során hatályosan védekezhetik.

Szükség van azonban a törvény megfelelő rendelkezésére azon esetben, midőn a bankutalvány nem a kibocsátó, hanem egy későbbi birtokos kezéből vesz el, mert ennek ellenutasítását a vele jogviszonyban nem álló intézvényezett figyelembe nem veheti, azt pedig, hogy a kibocsátó ilyen esetben ellenutasítással éljen, az elveszett bankutalvány tulajdonosa a törvény vonatkozó rendelkezése nélkül nem követelhetné.

A javaslat 28-ik szakasza tehát megadja az elveszett bankutalvány tulajdonosának a jogot, hogy a kibocsátótól — külsőbeni kártérítési kötelesség terhe alatt — az ellenutasítás megadását követelhesse és pedig a bemutatási határidő letelte után minden további biztosíték nyújtása nélkül; mert ekkor a kibocsátó már visszkereset alatt nem áll, a gazdagodási igény nyel szemben pedig a 17. §. utolsó bekezdése szerint eszközölhető letétellel magát fedezheti.

Ha a bankutalványon képviselő-jelölés (11. §.) foglaltatott, a 32. §. 4-ik bekezdése szerint a bemutatási határidő utolsó napján behajtás végett a képviselő banknak átadott bankutalvány esetleg további két napon belől érkezhetik az intézvényezetthez a visszkereseti igény elvesztése nélkül; ilyen esetben tehát az ellenutasítás a bemutatási határidőt követő két köznapon belől is ép úgy, mint más bankutalványnál a bemutatási határidőn belől csak az esetben lesz méltányosan a kibocsátótól követelhető, ha a tulajdonos az ellenutasításból a kibocsátóra a netaláni visszkereset folytán háramlíó kár, illetve költség fedezésére biztosítékot nyújt. Ezen kár illetve költség rendszerint nem fog többől állani, mint az 1% utalványdíj (14. §.), a 6% késedelmi kamat, az óvási, kereseti s egyéb költségből; ennek fedezésére, valamint az ellenutasítást követelő legitimációjának némi biztosítására az utalványösszeg 10% a legendőnek mutatkozik.

A 28-ik szakasznak a biztosíték rendeltetése és sorsára vonatkozó rendelkezései bővebb indokolásra nem szorulnak;

kiemelendő csak az, hogy mihelyt igazoltatik, miszerint a kérdéses bankutalvány a bemutatási határidőn, illetve az ezt követő második köznapon belől az intézvényezetttnél be nem mutattatott, a kibocsátó ugyanazon helyzetben van, mintha az ellenutasítással csakis ezen határidőn túl élt volna s azért biztosítékra már nem szorúl.

Azon körülmény, hogy e szakasz szerint az adott esetben nem a bíróság, hanem a kibocsátó — és pedig kártérítési kötelezettség koczázata mellett — lesz hivatva az ellenutasítástkövetelőnek legitimitatioját vizsgálni, a gyakorlatban inconvenientiákra nem fog vezetni; mert a bankutalvány a dolog természete szerint kevés kézen megy át míg beváltásra kerül; a kibocsátó tudja, hogy ő a bankutalványt kinek adta ki, ez utóbbiból pedig rendszerint már egy bank vette azt át, úgy hogy a kibocsátó a bankutalvány átvevőjének közvetlen ismerete, esetleg az elvesztő bank ilyen minősége alapján könnyen oldhatja meg a legitimitatio kérdését s pedig rendszerint a jelentkező javára annál is inkább, mert a biztosíték nyújtása, esetleg pedig a bemutatási határidő letelte, őt a netalán helytelen ellenutasítás következményeivel szemben is fedezi.

29. §. A 28-ik szakasz rendelkezései az elveszett bankutalvány tulajdonosának megadják a módot arra, hogy a kérdéses bankutalvány beváltását idejekorán megakaszthassa. A 29. §. első négy bekezdése most már azon módozatokkal foglalkozik, melyek mellett az elveszett bankutalvány tulajdonosa a kibocsátótól kielégítést nyerhet.

A mennyiben a tulajdonos még a bemutatási határidő letelte előtt eszközölte ki az ellenutasítást, az angol váltótörv. 69. §. mintájára teljes biztosíték nyújtása mellett meg lehetne neki adni a jogot arra, hogy a kibocsátótól másodlat kiadását követelhesse; csakhogy ez a gyakorlatban a tulajdonosra nézve értékkel nem birna; mert ha az egyik oldalon rövid úton birtokába is jutna az utalványösszegnek, a másik oldalon ugyanilyen összeget biztosíték alakjában le kellene kötnie; — azon kérdés pedig, hogy a biztosíték mikor és minő feltételek mellett szabaditható fel, kielégítő módon meg nem oldható s azért ezen módozat az angol gyakorlatban is ki nem elégítő expediensnek találtatott.

Tekintettel most már arra, hogy a legnagyobb veszély — t. i. az elveszett bankutalványnak illetéktelen beváltása — a 28. §. rendelkezéseinek alkalmazásával már elhárított, s hogy a bemutatási határidő aránylag rövid, — hogy továbbá a kibocsátó akkor, midőn már nemcsak ellenutasítás adásáról, hanem fizetésről van szó, a legitimatio vizsgálatának kockázatával méltányosan nem terhelhető: czélszerűbbnek mutatkozik a legitimatiót a hirdetményi eljárás során hozandó megsemmisítési végzéssel pótolni s ennek alapján az elveszett bankutalvány tulajdonosának — ha az utalványt a visszkereset fentartására szükségelt cselekmények teljesítése után vesztette el — a viszkeresetnek, máskülönben pedig a gazdagodási keresetnek érvényesítését, minden további biztosíték nyújtása nélkül lehetővé tenni.

Az igaz, hogy ennek folytán 50—60 nap mulva juthat csak a bankutalvány értékének birtokába, de utóvégre a bankutalvány elvesztése mindenesetre nagy baj, esetleg hiba, melylyel szemben a hirdetményi eljárás okozta késedelem és költség elenyésző jelentőségű.

A 29. §. 4. bekezdése nem adja meg az elveszett bankutalvány tulajdonosának a jogot arra, hogy a megsemmisítés előtt is — bár biztosíték mellett — fizetést követeljen; mert a váltótörv. 78. §. első mondata gyakorlati értékkel nem bír, ellenben súlyos complicatióra vezethet az ilyen úton kieszközölt fizetés azon esetben, ha a megsemmisítési eljárás folyama alatt a bankutalványbirtokos jelentkezik.

A 29. §. 6. és 7. bekezdése a váltótörvény vonatkozó hiányát van hivatva pótolni.

30. §. Islandban és a Farői-szigeteken fizetendő bankutalványok nálunk ugyan alig fognak előfordulni; mégis, miután a váltótörv. 85—86. §§-ai ezen szigetek tekintetében és pedig helyesen kivételt statuáltak, indokolt, hogy e kivétel ezen törvénybe is átvéessék.

31. §. A bankutalvány kiadásának, illetve átvételének az alapügyletre vonatkozó hatályát szabályozó 31. §. az előadói tervezet 16. §-a tekintetében a felolvasás során előterjesztett birálatban találja indokolását.

A 31. §. 3. bekezdése különösen megfelel az angol váltó-

törv. 74. §. 3. pontjában foglalt s a gyakorlati és méltányosági igényeket teljesen kielégítő rendelkezésnek.

32. §. Az előadói tervezet 11. §-a kimondja ugyan, hogy «a chequenek valamely leszámoló hely leszámolási forgalmában történt kiegyenlítése fizetésnek . . . tekintetik»; de nem mondja ki, hogy mikor tekintendő a bankutalvány elszámoltnak.

A 32. §. 2. bekezdése a «clearing» alapelvét képező s a gyakorlat által követett szabályt recipiálja; igaz, hogy ezen rendelkezés a leszámolási egylet alapszabályaiba, illetve az egyleti tagok megfelelő megállapodásába is fel szokott vétetni, azonban ezen tétel érdeklí nem csak a szerződő egyleti tagokat, hanem az illető bankutalványon, illetve a körül szerepelő többi személyt (kibocsátót, forgatót) is; — ezekre pedig esetleg a leszámolási egylet határozmányai önmagukban nem alkalmazhatók.

A 32. §. 3. és 4. bekezdése ugyanazon okokból a «country clearing»-nek, ezen — fontosságra a «town clearing»-et meghaladó intézménynek alapját kívánja megvetni; a postajáratok már nálunk is oly biztosak s még a nem ajánlott levelek elveszése is oly rendkívül ritka, hogy egyfelől 60 óra teljesen elegendő arra, miszerint a központból az ország bármely széléig küldött levélre a válasz a központba visszaérkezzék, másfelől pedig, hogy a válasz be nem érkezése minden nagyobb kockázat nélkül a beváltás megtörténtének hatályával felruházassék. A 32. §. 2—4. bekezdése különben lényegileg megfelel az angol gyakorlatnak. (L. «Our clearing system and clearing houses» W. Howarth, III London 1897.)

33. §. A váltótörvény első szakaszának a nők cselekvési képességét korlátozó rendelkezése átveendő volt, mert féltő, hogy e nélkül a bankutalvány a váltótörvény ezen rendelkezésének kijátszására fog felhasználtatni.

34. §. Ezen szakaszra természetesen csak az esetben lesz szükség, ha az új perrendtartási javaslat előzetesen törvénynyé nem vált volna.

35. §. Ezen szakasz az előadói tervezetnek 22. §-ától több irányban eltér. Már a felolvasás során elismertetett, hogy a tervezet ezen szakasza viszonyainkhoz mérten eléggé liberális; mindazonáltal talán nem veszélyeztetné a kincstár érde-

két, sőt bizonyos irányban (a hitelcheque tekintetében) azt előmozdítaná, ha a tervezet 22. §-a helyett ezen javaslat 35. §-a fogadtatnék el.

A mi ugyanis a külföldi bankutalványt illeti, igaz, hogy az a 10 f illetéket esetleg elbírná; de ezen illeték összeredménye a kincstárra nézve oly csekély lehetne csak, hogy fel nem érne azon zaklatással vagy legalább időveszteséggel, melylyel ilyen külföldi bankutalvány utóbélyegzése az illetékeket s adókat különben is oly búsásan fizető pénzüzeteket terhelné.

Méltánytalan továbbá, hogy a nyilvános számadásra nem kötelezett ú. n. magánbankárok a belföldi chequenél is a bélyegmentességből kizárassanak s nem indokolt — bár a jelenlegi jogállapotnak megfelel — hogy a bélyegmentesség az intézvényezett űrlapjaira korlátoztassék; el kell azonban ismerni, hogy e két kifogásolt rendelkezés fentartása vagy fenntartása harmadrendű kérdés, mert tényleg magánbankárok nálunk alig vannak, s a bankok maguk is követelik, hogy a cheque kizárólag az általuk szolgáltatott űrlapokon állítsassanak ki. Ellenben joggal igényelheti a kincstár, hogy az úgynevezett hitelcheque után a hitelműveletnek megfelelő illetéket megkapja (35. §. utolsóelőtti bekezdés); ez által közgazdasági érdeket is szolgál, mert közgazdaságilag nem helyeselhető, — a törvénytechnika fogyatékosága folytán azonban törvényileg ki nem küszöbölhető — hitelchequet közvetett úton visszaszorítja.

Igaz, hogy a felek s a bankok oly módon kerülhetik meg ezen illetékügyi rendelkezést, hogy a bankok esetről-esetre más számlán fedezett hitelt engedélyeznek az ügyfélnek s abból a szükséghez képest alimentálják az ügyfél cheque-számláját, úgy hogy ez utóbbi mindig activ marad; azonban már ez is lényeges haladás volna a jelenlegi állapottal szemben, midőn a forgalomba kerülő cheque nagy része nem a kibocsátó mindig esedékes követelésében, illetve letétjében, hanem csakis hitelében találja fedezetét. (*Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.*)